

Preszly Loránd

A M. KIR.

CSENDŐRSÉG

TÖRTÉNETE.

1881-1918

1889. 10. 10. 10. 10.

at the

... ..

ELŐSZÓ.

„A magyar kir. csendőrség története 1881—1918“ összefoglaló mű. Benne rendszerbe foglaltan tárgyalva van mindaz, ami ennek az ízig-vérig magyar és nemzeti intézményünknek eredetére, szervezetére, fejlődésére vonatkozik és azzal szorosan összefügg.

Érdekesítően tárgyalja a 70—80-as évek súlyosan nehéz közbiztonsági viszonyait, melyek parancsolólag követelték a csendőrség megszervezését.

A mű olvasása folyamán telkiszemeink előtt bontakozik ki ennek a nagyszerűen bevált intézménynek hatalmas fejlődése.

Nem lehet meghatoftság és benső öröm nélkül magyar embernek olvasnia e könyvet. Amennyire válságos viszonyok között született meg annak idején a csendőrség, éppen annyira küzdelmes időkben lát napvilágot e mű, mely felöleli a négy évtizedes csendőrség teljesítményeinek elismerésre méltó eredményeit is és igazolja azt, hogy amely országnak ilyen eredményeket felmutatni tudó, belső erkölcsi erővel és külső hatalmi eszközökkel rendelkező intézménye van, annak nincs oka aggodalmaskodnia közbiztonságának jelene és jövője miatt.

A magyar királyi csendőrség működésének 1918. október hó 31-én dicsőséges időszaka zárult. Mindenkor hű és méltó maradt önmagához, tradícióihoz s lelkes rajongója és követője a nemzeti eszméknek.

A forradalmi idők lehetetlenné tették ugyan működését, a krízis elmúltával azonban ismét a régi — közismert — kötelességtudásával végzi nehéz hivatását, teljes erővel, bámulatos lelkesedéssel és kitarással vesz részt a nemzetünkkel-ujjépítő munkában.

Biztos és szilárd támasza a törvényes rendnek, kipróbált, megbízható szerve állami életünk strukturájának és hű társa a nemzeti hadseregnek, mellyel egybeforrt s nem túlzok, midőn azt állítom, hogy a magyar nemzeti hadsereggel és csendőrséggel áll vagy bukik az ország.

Mint Hadurunk után legfőbb katonai előjárója, szeretettel üdvözlöm a magyar királyi csendőrséget, annak mintaszerű tisztikarát és

hazafias érzéstől áthatott, öntudatosan jegyzelmezett derék legénységét! Büszkeséggel tekintek rájuk s hő óhajom, hogy a Gondviselés áldása kíséresse őket önfeláldozást igénylő komoly hivatásuk teljesítésében!

E művet pedig, amely szerzőjének, Preszly Lóránd csendőrszázados bajtársamnak első nagyobb munkája és amellyel katonai szakirodalmunk is valóban értékesen gyarapodott, büszkeséggel bocsájtom szárnyára és szeretettel ajánlom minden magyar ember jóakarata figyelmébe.

Budapest, 1920. szeptember hó.

Szandai Sréter István
m. kir. honvédelmi miniszter.

HONVÉDELMI ÉS BELÜGYMINISZTEREK EMLÉKSORAI A CSENDŐRSÉGRŐL.

Mint belügyminiszter nagy gonddal és szeretettel fejlesztettem a csendőrséget, melyet elsőrangú szervezetnek tartottam, mely Magyarországnak egy díze és egyik legsikerültebb alkotása. A csendőrség a háboruban csodásan bevált, sajnos azonban színe-java határaink hősi védelme közben elesett és most azon kell lennünk, hogy e hiányt pófoljuk s a csendőrséget újból arra a magaslatra emeljük, melyen ezelőtt állt. Erős, jól fegyvermezelt csendőrség szükségesebb ma, mint valaha, mert Magyarországon a háboru, majd a forradalmak és a törvényes alap nélküli kormányok alatt megbomlott a törvény tisztelete, elvadultak az erkölcsök, megszűntek a tekintélyek és ezek helyett a duhajkodás, a rablási vágy és az önkény vált mindennapivá s ez olyan feladatokat ró az államra, amelyet csak a csendőrség segítségével oldhat meg. A nemzet csak akkor fog ismét egészségessé válni, ha az élén erős kormány áll, melyet a jog és törvény irányít és melynek éles kardja is van az állami akarat és rend biztosítására.

Gróf Andrássy Gyula

v. b. t. t.

A honvédelmi minisztériumban és a magyar honvédségnél szolgálva, bőven volt alkalmam a magyar kir. csendőrség működésének a megfigyelésére. Az alkotmányos kormányzás visszaállítása után, 1877-től kezdve, szemtanuja voltam a magyar csendőrség nehéz életrekelésének. Láttam, amint ez az intézmény embrionális állapotától kezdve, ikertestvérével a magyar kir. honvédséggel karöltve fejlődött. nagyranőtt és életképességét bebizonyítván, nagykorosított. Sőt a honvédelmi minisztériumban alkalmam volt ezen intézmény szervezésénél és fejlesztésénél némi csekély méroben közreműködni is; — és bátran kijelenthetem, hogy ez a szép katonai testület elejétől fogva, mindig és mindenhol, a legnehezebb viszonyok között is, nemcsak katonailag, hanem polgári vonatkozásokban is, derekasan helytállott és megfelelt a törvényes feladatának.

Azóta, főképen a mostani erős rázkódtatással járó hosszú háborúban, úgy a magyar honvédség, mint a magyar csendőrség diadalmasan ütesett a tűzpróbán is és színaranyának bizonyult.

A „csendőr“ név (*gens d'armes*) történelmi eredetét Franciaországban találja, — ahol régente a nehéz feladattal bíró fegyveres férstakat, — sőt a francia királyok korában a nehéz fegyverzetű, nemes ifjakból álló csapatot is így nevezték. Azóta is, bármiképpen változott a csendőrség feladata, az mindig nehéz volt és azért a katonai testület csak belsőleg nemes és férstas tulajdonságokkal bíró kiválasztott emberek-ből állítottatott össze, akik nemcsak háborúban, hanem békében is, minden pillanatban készek voltak a király, a haza és törvényes polgári társadalmi rend védelmére — ha szükséges — az életüket is feláldozni. Isten áldása kísérje továbbra is a magyar csendőrség működését.

Bihar Ferencz

ny. honvédelmi miniszter és gyalogsági tábornok.

Odaadó munka, vasfegyelem, példás kötelességteljesítés a m. kir. csendőrséget oly kitűnő szervvé fejlesztette, mely méltán érdemelte ki országszerte a legteljesebb elismerést.

Bárá Hazai Samu

ny. honvédelmi miniszter és gyalogsági tábornok.

A magyar királyi csendőrség felállítása a közbiztonság fenntartása szükségében találta gyökerét és kezdetlől fogva megfelelt a hozzáfűzött reményeknek. A tisztikar és az összes legénység fegyelmélettsége, ön-feláldozó, fáradhatatlan munkássága és páratlan kötelességtudása által megnyerte a nép széles rétegei bizalmát és ezáltal kivívta magának azt a tekintélyt, amely nehéz szolgálata teljesítéséhez szükséges.

Adja az ég, hogy az a szellem és azok az erények, amelyek a m. kir. csendőrség összes tagjaiban kifejlődtek, a jövőben is fennmaradjanak a közélet javára és az intézmény dicsőségére.

Kolossváry Dezső

ny. honv. miniszter és lovassági tábornok.

A magyar csendőrség ama — fájdalom — csekély számú intézményünk közé tartozik, amelyekről el lehet mondani, hogy teljesen beváltak. Aki ismerte az abszolút korszak rettegett és gyűlölt csendőrségét, az nem képzelte, hogy jöhet oly idő, amikor a magyar ember nem csak a legteljesebb elismeréssel, hanem egyszersmind a legnagyobb rokonszenvvel is fog a csendőrség intézményére tekinteni.

Ez az idő bekövetkezett és ez magyarázza meg azt a kétségtelen tényt, hogy az ország egész lakossága ma egy óhajtságban találkozik: hogy ez a közhasznú és áldásos intézmény minél jobban fejlődjék és virágozzék.

Lukács László

v. b. t. t., ny. miniszterelnök és belügyminiszter.

A megbecsülés, az elismerés és szeretet, mellyel az intézmény és annak tagjai iránt viseltetem, csak fokozódott annak láttára, hogy a csendőrség a háború tartama alatt a legkülönbözőbb viszonyok között és az ellenség előtt is milyen igazán hazafias, önfeláldozóan hősi és fáradhatatlanul buzgó és sikeres működést fejtett ki. Erről bárhol és bármikor készséggel teszek vallomást, mert úgy érzem és tudom ezt ma is.

Sándor János

v. b. t. t. és ny. belügyminiszter.

A magyar csendőrség azon kevés állami intézmények egyike, mely az egész magyar nemzet oszlatlan szeretetét és bizalmát élvezte fennállásának első napjától kezdve, szerencsétlen hazánk elbukásáig. Tisztelte és nagyrabecsülte mindenki széles ez országban a csendőrséget, mely mindenkor feladatának magaslatán állott és melynek minden tagja a legmagasabbtól kezdve a szolgálatot tevő csendőrig becsülettel és lelkiismeretesen végezte a reáruházott igen nehéz munkát.

Ez intézmény 40 évi működését és fejlődését örökíti meg a jelen hézagpótló munka, mely már azon oknál fogva is nagy értékkel bír, mert lerombolt hazánk újraépítésének egyik lényeges része a csendőrség újbóli talpraállítása, már pedig mint minden téren, e kérdésben is csak a multon tanulhalunk; a magyar csendőrségnek pedig olyan multja van, melyre nagyon is érdemes visszapillantani.

Régi dicsőségében akkor fog ragyogni a csendőrség ismét, a nemzet bizalmát és szeretetét akkor nyeri vissza hazánk közbiztonságának e nélkülözhetetlen tényezője, ha történelmének széltépett fonalát erős kézzel ismét felveszi.

Ennek rövidesen meg kell történnie, de ez be is fog következni, mert az intézmény oszlopai megvannak, a vihar és rombolás csak kimozdította azokat helyükből. Semmi sem kívánatosabb mint az, hogy mihamarább megtörténjék e kiváló testület biztos elhelyezkedése az új rendben.

Báró Szurmay Sándor

v. b. t. t., ny. honvédelmi miniszter és gyalogsági tábornok.

Európai niveaux-val bíró, kiváló intézmény, magja a hadseregnek és mintaképe az önfeláldozó kötelességteljesítésnek, bátorságnak, lelkiismeretességnek és szigorú erkölcsi felfogásnak.

Gróf Tisza István

v. b. t. t., ny. miniszterelnök és belügyminiszter.

Öszinte melegséggel, igaz tisztelettel és hálás, hazafias érzéssel üdvözlöm itt e helyen is a m. kir. csendőrséget.

Úgy vélem, hogy az államnak hálás elismerése, minden jogtisztelő magyar állampolgárnak igaz tisztelete és nagyrabecsülése lehet csak viszonzása annak a hazafias, jólteljesített munkának, melyet csendőrségünk az ország javára 38 évi fennállása óta mindenkor oly mintaszerű odaadással és eredménnyel teljesített.

Hazánk az utolsó évtizedekben nem alkotott jobb és hasznosabb intézményt a csendőrségnél. Elfogultság nélkül, egyedül a szigorú bírálat alapján állapíthatjuk meg azt az igazságot, hogy mindazon fontos állami célokat, melyeket a törvényhozás, szervezése alkalmával a személy- és vagyónbiztonság megőrzése és fenntartása tekintetében feladatává tett; s mindazon reményeket, melyeket az ország hozzáfűzött: hűen bevállotta, kiválóan teljesítette. Sőt mindezeknél többet, nagyobbat tett. Alkotott. Örökre maradandót alkotott államéletünkben. Átformálta ugyanis a magyar nép természetét, szokását, erkölcsi világát. Sokan vagyunk még, kik emlékezünk a régi betyárvilágra; arra a korra, mikor az alföldön egyetlen országos vásár sem mulhatott el vérontás nélkül; mikor valóságos, rendszeres népmulatság volt minden vasárnap délután gyönyörködni abban a látványban, hogy a falu két pártra oszlott legénysége botokkal párbajozik és egymást véresre veri. Mily vad indulatok uralták ekkor a magyar nép lelkét; mily laza volt az erkölcsi érzés; mily gyenge volt a jogrend iránti tisztelet és annak hivatalos őreivel szemben a visszatartó félelem. Ennek természetes következménye volt a delictumok tömege. Kétségtelen, hogy a jogrendet veszélyeztető ezen régi felfogások, szokások és természetek megváltoztatásához hozzájárult a kultúra, az iskola, a technika, a gazdasági élet számos körülménye; de a legfőbb tényező e tekintetben a csendőrségi intézmény volt, melynek köszönheti az állam, hogy polgáraiban a jogrend iránti tisztelet megváltozott és biztos alapokon nyugszik. Az érdemnek elismerése méltán megilleti a csendőrséget abban, hogy a jogállam feltételeinek egyik leghatékonyabb gyakorlati megalkotója és tényezője lett.

Fokozott feladatok hárulnak a csendőrségre a háboru alatt is; ezek a feladatok, szerintem, még fokozódni fognak a háború után. A hábo-

rúban és alatt kifejtett teljesítményei minden elismerést és hálat érdemelnek. Itt csak sajnálni és elilélni lehet azt a minden előrelátáshiányt tanúsító intézkedést, mely a csendőrség létszámának egy tekintélyes részét az aktív háborús harcba vonta be. Igaz, hogy itt is nagy hasznot és örök dicsőséget szerzett hazájának; de az ország belrendje szenvedett ez által, mely nem nélkülözheti részben sem az ő kiváló tevékenységét. Erre a tevékenységre a közeljövőben még nagyobb szükség leend, mely államszükség maga után kell, hogy vonja, a csendőrség létszámának felemelését és státusa érdekeinek minden irányú kiépítését, kielégítését.

A csendőrség keletkezésének, szervezésének és fejlődésének 38 éves történetét, az erről szóló hézagpótló könyvet, a magyar közönség bizonyára az intézmény iránt érzett szeretettel fogja fogadni.

Dr. Tóth János

v. b. t. t. és ny. belügyminiszter.

Sokszor hangoztattam és sohasem titkoltam azon véleményemet, hogy Magyarországnak 1867. óta folyamatban levő, egy modern nemzet kívánalmainak megfelelő, állami berendezkedése folyamán egyik megszervezett intézménye sem vált minden kívánalomnak megfelelően olyan tökéletesen be, mint a m. kir. csendőrség.

Ezen véleményem azon tapasztalatok eredménye, melyeket mint vármegyei külső tisztviselő, majd mint főispán, a csendőrséggel való közvetlen érintkezésben és együttes munkában szereztem és ezen álláspontomat csak megerősítette mindaz, amit belügyminiszter koromban, mint a rendőri igazgatás legfőbb irányítója, tapasztalhattam.

E kiváló intézményünket a háború nagyon megviselte; emberanyagának egy harmad — még pedig legjobb — részét veszítette el. Pedig egy intézményünk sincs, melynek teljes akcióképességére a háború után annyira szükségünk lenne, mint a csendőrségére. Legsürgősebb feladata tehát az állami igazgatásnak, hogy a csendőrség létszámát, a legjobb anyagból merítve, nemcsak újra kiegészítse, hanem, hogy véleményem szerint a békés idők létszámának kétszeresére felemelje. Ezt azonban csak úgy érheti el, ha a legsürgősebben az emberanyag-kiválasztást megelőzőleg méltányosan és a megkívánt nehéz szolgálatnak megfelelően rendezi az illetményeket és már most idejében gondoskodik arról, hogy a felemelt létszámú csendőrség tisztikara számára egy megfelelő képzettségű és színvonalon álló succrescentia biztosíttassék.

Ugron Gábor

ny. belügyminiszter.

A közbiztonság és közrend megszilárdulása hazánkban tulajdonképp a csendőrség felállításával kezdődik.

Ez a kizárólag hivatásának élő, minden anyagi és politikai érdeken felül álló testület nemcsak nélkülözhetetlen tagolata volt adminisztrációnknak, hanem védője tisztaságának, pajzsa az állami és közhatalósági tekintély megóvásának. Súlyos viszonyok, a hadihelyzet által felidézett nehézségek, forradalmi jelenségek között sem ingott meg megbízhatósága, megővta hivatásának tisztaságát, számos jelét adta határozottságának, bátorságának, önfeláldozó elszántságának.

Magas színvonalon álló derék tisztikara biztosítékot nyújt arra, hogy ma, midőn nemcsak a közrendnek és közbiztonságnak, hanem magasabb politikai céloknek megóvása is teendői közé tartozik, mindig eredménnyel lesz képes mind fontosabbá váló feladatainak megfelelni.

Dr. Wekerle Sándor

v. b. t. t., ny. miniszterelnök és belügyminiszter.

BEVEZETÉS.

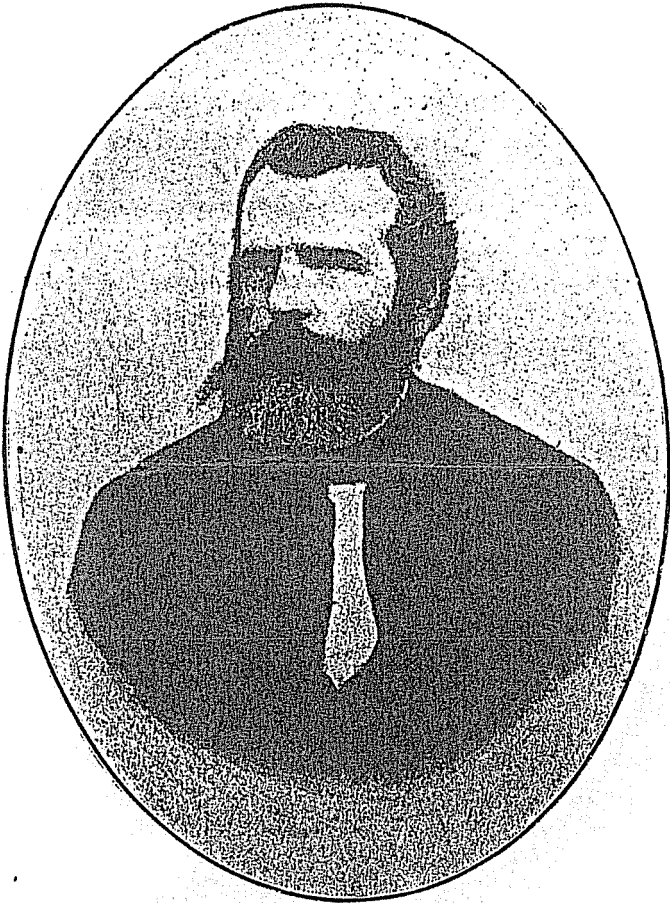
Művem összeállításánál — mellyel 1918. év októberében készültem el — a csendőrség közel négyévtizedes fennállása óta érzett hiányon kívántam segíteni. A négy évtized történetének óriási anyagalmazát összegyűjteni, tökéletesen és kifogástalanul feldolgozni — érzem — nem sikerülhetett. Ennek elsősorban tárgyi nehézségei voltak, különösen az, hogy adatgyűjtésünk a múltban teljesen hiányzott. A Csendőrségi Zsebkönyv — melyre elsősorban lehetett és kellett támaszkodnom — évenkénti történelmi és statisztikai adatai csak vázlatos képét adják az intézmény fejlődésének. — De a céloimat így is elértem, mert lehetővé van téve, hogy intézményünk eredete, fejlődése, szolgálata, hivatása állami és társadalmi életünkben, viszonya a polgári hatóságok- és katonai parancsnokságokhoz, végre a fejlődési, történelmi és statisztikai adatok összefoglaló művemmel ismertté legyenek és rendelkezésére állhatnak az érdeklődő nagy közönségnek, az érdekelt hatóságoknak és a csendőrség tagjainak.

A csendőrség háborus évek alatti igénybevétele és tevékenysége olyan nagy arányú volt, hogy azokkal, valamint a csendőrség forradalmak alatti helyzetével és történetével különálló műben kívánok foglalkozni. Egyébként is a „magyar királyi csendőrség“ — mint ilyen — 1918. évi október hó 31-ig állott fenn, e nappal az intézménynek egy dicsőséges időszaka zárult le s ami azóta életében s magával az intézménnyel — egészen a kommün bukásáig — történt, nem írható a „magyar királyi csendőrség“ rovására.

Egy bizonyos és pedig az, hogy a csendőrségre, erre a katonailag szervezett őrsestre az államigazgatásnak nagy szüksége volt a múltban és még nagyobb szüksége lesz a jövőben. A hosszantartó háborus állapot, a kihatásaiban végzetesen szerencsétlen forradalmak a megélhetési viszonyok nehezebbé válását, az emberi indulatok eldurvulását eredményezték; ezek kárqs közelkezményeképen a közbiztonsági viszonyaink lényegesen rosszabbodtak, a lakosságban a törvények és hatóságok rendelkezései iránti tisztelet meggyengült, a tulajdon sérthetlenségének nagy elve leromlott, a hatóságok és hatósági személyekbe vetett bizalom s azok tekintélye megrendült, ezzel népünk erőszakosságra való hajlandósága megnövekedett.

A hosszan elhuzódott háború ezen kihatásai azonban amennyire károsak voltak az egyesek érzelmi és akaratvilágára, hiszem, hogy — különösen a forradalmi megpróbáltatások után — épen olyan arányban fogják kiváltani azon nemes motivumokat, melyek képesíteni fognak valamennyiünket a haza s az összesség érdekében nagy és nemes célok szolgálatára.

Megtisztulva és egybeforrva a lelkünkben lángragyult nemzeti érzésben — a vésszeltelt és viharvert idők után — a jog, erkölcs és igazság útján meg fogjuk teremteni a közbiztonságilag is erős Magyarországot.

Keresztesi Szende Béla

A csendőrség szerepe és hivatása állami és társadalmi életünkben.

Az államnak egyik legfontosabb feladata a társadalomnak megvédelmezése a bűnözés és a bűnös emberekből, bűnös célok szolgálataira alakult szövetkezetek garázdálkodása ellen, mert nyugodt működését minden irányban és minden téren csakis úgy biztosíthatja, ha a tisztességes úton haladó és haladni vágyó embereket a gonosz támadások ellen megoltalmazza, a közveszélyes és társadalomellenes elemek kártevését megelőző és megtorló intézkedéseivel korlátozza, üdvös intézményeknek és társadalmi alkotásoknak létesítésével pedig a bűnözés pusztításait nehezebbé és ritkábbá teszi.

Egyik legnagyobb szabású intézmény, melyet az állam a bűnözés elleni harcok középpontjába állított, a magyar királyi csendőrség, melynek hivatása az állam belső rendjének biztosítása, a személy- és vagyonbiztonság megóvása.

Mindennek alapja és éltető eleme a társadalmi, gazdasági és erkölcsi téren egyaránt s állandóan uralkodó rend és nyugalom; ott, ahol ez szilárdan nem áll, ahol ez biztosítva nincsen, ott az állam legeminebb érdekei forognak veszélyben. Ezeknek az érdekeknek megvédését követeli a magyar királyi csendőrségtől az állam, melynek polgárai közül a kevésbbé megbízható elemek a maguk jólétének, vagy boldogulásának érdekében sokszor nyulnak meg nem engedett és tiltott eszközökhöz, sokszor térnek le az egyenes útról, de a nehéz életküzdelmek, a nyomor, a kétségbeesés is sok szerencsétlent hajtanak a bűn karjaiba.

A bűnözés — bármely forrásból is ered — az emberi élet árnyoldala. A bűn végig kíséri egész életén, ott leselkedik folyton körülötte és mint egy rossz szellem csalja, csábítja és megrontja a hálójába kerített áldozatát. Az ösztönök és ösztalajdonoknak — melyek a világ megteremtése óta emberiek — befolyása az emberi életre s az ember összegyéniségének kialakulására általánosan ismert. A tudományos világ is hatalmas kutatást folytat az emberiség bűnözését illetőleg s igen nagy fontosságot tulajdonít annak nemcsak állami, de társadalmi szempontból is. Amikor keresi és kutatja annak okát és eredetét, magyarázza mibenlétét, leírja és ismerteti borzalmas pusztításait, egy-

idejűleg *kiutat* keres abból az egészséges állami, társadalmi és emberi élet megmenlése és megléremntése érdekében.

Ha az emberiségnek az életért, a lét- és fajfenntartásáért folytatott nagyszerű, heroikus küzdelmét kísérik figyelemmel, látjuk, hogy a szilárd erkölcsi alap az erények kúlforrása, egyedül ez adja meg az embernek valódi értékét, ez szerzi meg részére tekintélyét, ez nyújtja számára élete és vagyona biztonságát, az emberiség, az állam s a társadalom részére pedig végeredményben ez biztosítja a belrendet s az általános személy- és vagyonbiztonságot. Ezzel szemben a laza erkölcs a bűnök okozója, mely elvonja az embert igazi hivatásától, megrontja testben és lélekben, ösztönzi őt az isteni és állami törvények megszegésére, rossz sugalmazója a léleknek, melyet megront, eldurvit és belekerget a bűnözésbe.

Az emberek bűnözéséről valóban nem is lehetne beszélni, ha minden ember szilárd erkölcsi alapon állana, mert tudott dolog, hogy az erkölcsös ember harca az étellel mindig liszta és becsületes s hogy az erkölcsös embertől sem a személy-, sem a vagyonbiztonságot félteni vagy megoltalmazni nem kell. Bűnről, bűnözésről csak ott lehet szó, hol az ember az erkölcsös ember típusától elüt, annak eszményi képétől eltévelyeg. Az *élni akarás*, mely az önfenntartás alapja, a *fajfenntartás*, mely az örök természet célja és az *értvényesülés*, melynek alapja a bennünk rejlő ösztönök összessége, e három tényezővel folytatott harcban születik meg az emberiség minden erénye és minden bűne. Bűne azért, mert a harcot nem mindenki vivja egyenlő erővel és egyenlő fegyverekkel, másrészt azért, mert nem viszi nemesebb tehetségeit, lelke szebb tulajdonságait és nemesebb erejét a harcba, sokszor kerül összeütközésbe az állam törvényeivel, melyek az állam és az állampolgárok érdekében, magasabb állami célok és ideálok elérése érdekében hozattak létre.

Saját lelkiismeretétől ösztönözve az állam s a társadalom vállvetett munkával törekszik megalapozni a tisztább, a józanabb, az egészségesebb és a becsületesebb társadalmat és e nemes céljainak elérése érdekében nagy segítséget és hathatós támaszt nyert a magyar királyi csendőrségben, mely nemcsak hatalmi szerve, hatalmi eszköze az államnak, hanem az egész társadalom összességének érdekeit szolgáló, oltalmazó és előmozdító tényező, melyet tehát a társadalomtól elválasztani, elkülöníteni nem lehet és nem is szabad.

A rendészet anyagát itt feltárnom lehetetlen. Már maga a bűnözés olyan tág mező, melynek bejárása és megismerése alapos és fárasztó munkát igényel. Elég annyit tudnunk, hogy az emberi életnek alig van olyan mozzanata, melyet a csendőrség fenntartó és szabályozó, irányító és ellenőrző munkakörébe bele nem vonhatnók. Alig van társa-

dalmi mozgalom, mely — bizonyos vonatkozásban — ne érintené a rendészet hatáskörét. Alig van kormányzati program vagy akció, mely figyelmen kívül hagyhatná, vagy nélkülözhetné e jogfenntartó és jogvédelmező intézmény támogatását.

A csendőrség sokféle és sokoldalú rendeltetésének egyik legszebb feladata a bűn elkövetésének megelőzése, amely az elkövetni szándékolt bűncselekmények megelőzésében nyilvánul meg. Ez az úgynevezett *megelőző szolgálat* szép eredményekkel gazdag a balesetek és szerencsétlenségek ok- és célszerű elhárításában is. Az elemi-csapások, tűzvész, árvíz és egyéb közveszélyek színhelyén az idejekorán megjelenő csendőrség sok szerencsétlenségnek és anyagi károsodásnak vette már elejét.

Az elkövetett bűncselekmények felderítése, a rendszerint ismeretlen valódi tettes kipuhatólása: a *nyomozás* valóban nehéz feladat, mely sokszor veszélyes munka elé állítja a csendőrt. Aki ismeri az emberek lelkivilágát, gondolkodásmódját; aki ismeri hibáikat, gyengéiket és gyarlóságait; aki ismeri a gonosz embert a maga megrögzöttségében, megátalkodottságában és aljasságában; aki tudja, hogy a bűnözésnek éppen úgy van a maga társadalmi, mint egyéni *miértje*; aki ismeri a kriminálitásnak ezenféle okát és megnyilvánulásait; aki ismeri a bűncselekmények előfeltételeit; aki csak sejti is az ösztönök, vágyak, indulatok és szenvedélyek elemi erejét és ezek befolyását a velük szemben törékeny és gyenge emberi testre és lélekre; aki szeme előtt látja végbemenni a nagy életküzdelmeket, hömpölyögni az élet nagy folyóját, melyen — mint valami pehely — ring a mi életünk sajkája; aki látja az érzékiség bujálkodását és hallja szerencsétlen áldozatainak jajkiáltásait; aki látja a pénz öldöklő hatalmát; aki ismeri az emberiségnek évezredekken keresztül folyt, jóban és rosszban, erényben és bűnben annyira gazdag történetét s aki képes belemélyedni ezek tanulmányozásába; szóval, aki az embert s az emberiséget olyannak ismeri, mint amilyen a maga meztelenségében: az fogalmat alkothatja magának arról a harcról, melyet az állam a maga s a társadalom érdekeinek megmentése és megvédése céljából a csendőrségnek és más hasonló intézmények segítségével állandóan folytat.

Köztudomású, hogy ennek a harcnak nem a letörés, nem az elgázolás és nem a megsemmisítés a célja, hanem a *megmentés, a gyógyítás és a megszabadtítás*. Az *erkölcsiségnek megfelelő társadalmi helyzet megteremtése, az erkölcsi élet sebesültjeinek a bűn karmaiból való megmentése, az emberiségnek eszméiben és érzelmeiben, erkölcsi cseiben és hitében való megerősítése — ezzel az erkölcsi életnek megizmosítása és az egészséges állami és társadalmi létnek biztosítása*.

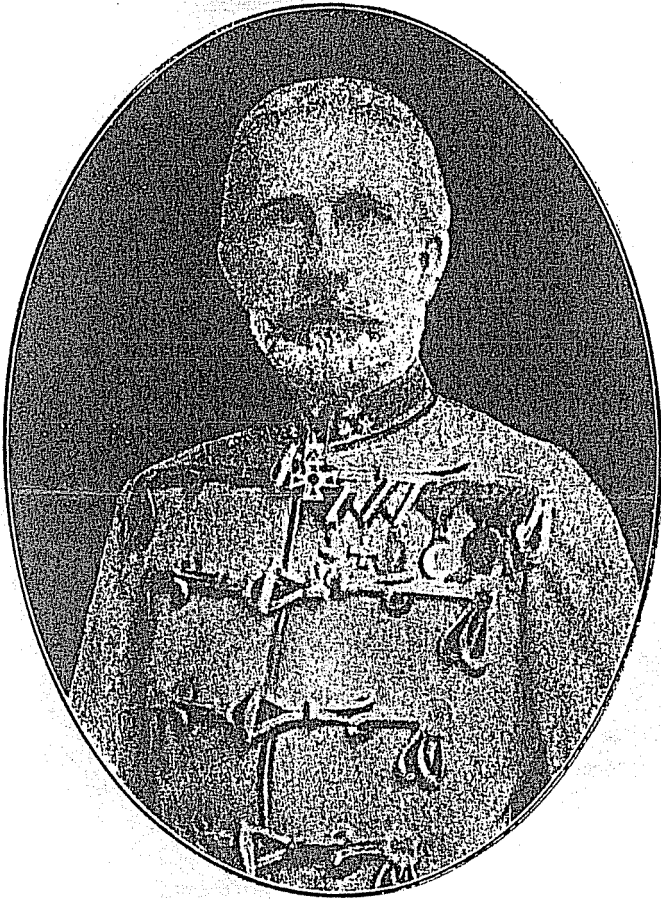
Ezen rendkívül nehéz, de mindennél nemesebb feladatok meg-

oldásában áll rendelkezésére az államnak és a társadalomnak a magyar királyi csendőrség, teljes tudatában hivatása magasztosságának s a vállaira mehezető teher súlyosságának.

Az a méhány évtized, mióta átvette az ügynevezett *pandurkorszak* szomorú és nehéz örökségét, mindennél fényesebb bizonyosságát adja annak, hogy aránylag csekély létszáma mellett, munkásságával rövid idő alatt is elismerésre méltó eredményt ért el, hogy az eléje tűzött várakozásnak és a beléje helyezett bizalomnak a legteljesebb mérvben megfelelt, örök dicsőségére azoknak a kiváló férfiaknak is, kik ezen intézmény kötetlenségében és élén állottak, főként az első s a legnehezebb időkben. Hogy maga a testület mennyire életképes és hogy mennyire tud idomulni a kornak és a művelődésnek haladásához, bizonyítja az, hogy vívmányait szépen tudja gyümölcsoztetni szolgálata érdekében. Szeretettel teljesíti nemes hivatását, lelkesedéssel szolgálja hazánk közbiztonságát és a társadalomnak érdekeit. Ez a körülmény teszi érthetővé és indokolttá azt az általános tiszteletet, mely magát a testületet körüveszi. Nemcsak az államhatalomnak mindenkori képviselői, hanem minden társadalmi kör és tényező teljes bizalommal néz reá, barátságos érdeklődéssel figyeli munkáját és szeretettel támogatja hivatásának teljesítésében, mert nyugodt ama tudatban, hogy reá nézve áldásos tevékenységet fejt ki a magyar királyi csendőrség s hogy úgy az államot, mint a társadalmat szellemi és testi erejének teljes odaadásával támogatja nagy céljainak elérésében.

Korunk társadalmi téren való fejlődése a büntetőjog terén is új irányokat jelölt meg, melyek erősen megingatták a büntetőjognak régebbi alapjait. Az újítók főelőrelkvése abban áll s oda irányul, hogy az embereket megmentse a bűntől és visszaadja az életnek s a társadalomnak. Nem arra vár tehát, hogy valaki elkövesse a bűnt, hanem lehetővé akarja tenni annak elkerülését, szóval még akarja akadályozni a bűnözés lehetőségét s így reméli az egyes ember s az egész társadalom sorsának jobbrafordulását.

Az új eszmék és irányzatok hívó szavát megérti a magyar királyi csendőrség minden tagja, szeretettel szolgálja és mozdítja elő az államnak és a társadalomnak érdekét és védelmét, másrészt a magyar nemzet gazdasági erejének fokozását, erkölcsi erejének növelését és megizmosítását.

Murai és köröstarcsai Török Ferenc tábornagy
a m. kir. csendőrség első felügyelője

A csendőrségek eredete.

A magyar királyi csendőrség szervezési idejét megelőző évtizedek csendőrségének és rendőri szerveinek vázlatos ismertetése (1849—1881).*

A csendőrségnek nem mint közbiztonsági, hanem — *mint katonai testületnek* — történelmi múltja VII. Károly francia király uralkodása idejére vezethető vissza, aki akkor, amidőn az angolok ellen 1420-tól—1436-ig folytatott hadjárataiban a hadviselésre, illetve hadrakelésre kötelezett hűbéresei megbízhatatlanságáról kénytelen volt a legszomorúbb tapasztalatokat szerezni, 1429 táján önként jelentkező lovagok, ezek fegyvernökei és toborzott zsoldosokból egy állandó jellegű hadsereget szervezett s ezzel szilárdabb alapokra helyezte a már megingott harcok tekintélyt és a harcosi állás fejlődésének határozottabb irányt szabott. Ez az állandó hadsereg együttesen „gens d'armes“-nek** (fegyveres emberek) nevezetett. Későbbi időkben a francia lovasság zömét képezte, majd pedig, mikor a különféle csapatok — részben különböző fegyverzetük, részben lovaik minősége szerint — különféle elnevezést nyertek, akkor kapta meg a „királyi testőrlovasság“ nevet, mely a legkiválóbb emberanyagból válogatott össze s a legmegbízhatóbb zömét képezte a hadseregeknek.

Az első francia forradalom hadseregeiben a „gens d'armes“ csapatok — már mint tábori rendőrök — alkalmaztattak, míg végre I. Napoleon császár azokat Franciaország határain belül kizárólag a közbiztonsági szolgálat ellátására rendelte.

A „gens d'armes“-nek — *mint közbiztonsági katonai őrtestnek* — szervezési ideje az 1799. év. Katonai szervei tagozását tekintve, inkább a lovasság szervezetének felelt meg, mert minden ezred osztályokra, ezek szárnyakra, ezek ismét szakaszokra, a szakaszok pedig két u. n. sectióra oszlottak.

A legénység a hadsereg háborúviselt, igen jó magaviseletű, kipróbált megbízhatóságú egyéneiből került ki, akik éppen kiváltságos helyzetükből folyólag, különös jogokkal és különböző előnyökkel is bírtak. A francia köztársaság idején azonban már gyalogosok is szerepeltek közöttük. Az ezred tiszti és altiszti alosztályai az ország egész területén

* Kütők nyomán.

** Zsamdarm — francia szó — katona-rendőr (csendőr).

elszórtan voltak elhelyezve. Ezen alosztályok — melyek vegyesen gyalogosok- és lovasokból, tehát két különböző fegyvernemből alakultak — jóllehet a „gens d'armes“ legkisebb szervei egységét alkották, a „brigade“ nevet, parancsnokaik pedig a „brigadier de la gens d'armes“ címet viselték.

I. Napoleon francia császár akkor, amidőn az általa elfoglalt Olaszországban, legfőképen pedig Lombardiában az elharapódzott briganttaggiokat sem a röglönítelő bíróság szigora, sem a portyázó hűntető csapatoszlopok által megfélemezni, illetve kiirtani nem volt képes, 1805. évben — francia mintha után szervezett — „gens d'armes“ ezredet állított fel, melynek székhelye Milano volt. Ez az ezred várakozáson felül kielégítette I. Napoleon császárt, tevékenységének eredménye pedig annyira értékes volt, hogy az általános közbiztonság az egész tartományban — a közbiztonságra veszélyes elemek ártalmatlanná tétele által — rövid néhány év alatt teljesen megszilárdult.

1806. évben Poroszország is állított fel hasonló mintára hasonló szervezetet, még pedig háromféle cél szolgálatára. A belföldi, jelesen a belterületi közbiztonsági szolgálat ellátására az u. n. „Land-Gens d'armes“-t, a határőrizeti és vámsholgálatra a „Grenz-Gens d'armes“-t és a működő hadsereg körében a tábori rendészeti teendők ellátására az „Armee-Gens d'armes“-t. Ez utóbbiból fejlődött ki azután — a franciák u. n. „guides“ csapatainak mintájára — a többi államok hadseregében is működő „Feld-Gens d'armes“ vagyis a mai tábori csendőrség.

Lombardia 1815. évben I. Napoleon császár legyőzetése, illetve a párisi békekötés következtében Ausztria birtokába jutott, minek folytán a legyőzött császár által ott már felállított milánói „gens d'armes“ ezred is eredeti szervezetében átvételelt és mint „k. k. Lombardisches Gens d'armes-Regiment“ tovább is fenntartatott, de míg a vezényleti nyelv német lett, az ezred belszolgálati és igazgatási nyelve továbbra is és pedig 1850. évig az olasz nyelv maradt. Az ezred hatásköre később Dél-Tirolra is kiterjesztetett.

Az ezred 5 szárnyra (ala), minden szárny 2 szakaszra (squadra), a szakaszok 2 plotone-ra oszlottak, mely utóbbiak altiszti alosztályait az egyes őrsök képezték. Az ezred legénysége 16 évi tényleges szolgálásra volt kötelezve, mely időnek első három évét minden egyes ember, — mint próba-csendőr — folytonos kiképzés alatt töltötte s valóságos csendőrré csak a jól letelt vizsga után neveztetett ki. Az ezred katonai büntetőtörvények alatt állott, a szolgálatot teljesítő csendőr pedig az őrszolgálatot teljesítő katonai jogaival volt felruházva. Az ezred feje a „vezérfelügyelő“ volt. A teljes ezrednek — a déltirolival együtt — $5\frac{1}{2}$ szárnya (lovas százada) volt, 1012 főnyi létszámmal.

Ez volt a magyar csendőrségnek is az eredete.

Az 1848. év elején több magyar főúr között mozgalom indult meg és megbeszélés tárgyát képezte, hogy Magyarországon is létesíttessék egy — a lombardiai „Gens d'armerie“ ezred mintájához hasonló — intézmény, mely hivatalos lenne a megingott közbiztonságot normális keretek közé állítani. Hivatalos eljárások azonban nem indultak meg, miután a kormány a beruházási költségek nagyságára s a pénzügyi nehézségekre hivatkozva habozott a felvetett eszmét magáévá tenni. A pozsonyi országgyűlés mágnási tábla tagjai ezen habozást látván, jelentékeny összeget, 60.000 forintot adtak össze e célra, de a terv kivitelét a közbejött márciusi események megzavarták.

Az 1848/49-iki szabadságharc teljes leverelése után állíttatott fel 1849. év augusztus havában Pozsonyban az 1. számú, 1850. év január hó 6-án Győrben a 2. számú cs. kir. csendőrezred, majd ugyanezen év tavaszán a monarchia többi részében is a külön-külön szervezett birodalmi cs. kir. csendőrség és pedig az említett két magyar ezred beolvasztása mellett előbb tizenhat csendőrezred, majd 1854-ben még három; azaz összesen tizenkilenc ezred, melynek száma — tíz évvel később — 1860. évben tízre szállíttatott le. Az 1854. évben felállított három új csendőrezred közül a 18. és 19. csendőrezred Magyarországon állomásozott.

Az új cs. kir. csendőrség kiképzésére a lombard-csendőrezred tisztjeit és legénységét rendelték ki. Az ezredek egyenként mintegy 1000 főből állottak szárnyakra, szakaszokra és őrsőkre osztva. A szervezet követte az olasz (lombardiai) mintát, a feladata pedig teljesen ugyanaz volt, mint a mai csendőrségé. A csendőrezredek törzsszállomásai voltak: 1. Bécs, 2. Prága, 3. Brünn, 4. Lemberg, 5. Pest, 6. Győr, 7. Nagyvárád, 8. Nagyszében, 9. Temesvár, 10. Zagreb, 11. Laibach, 12. Grác, 13. Innsbruck, 14. Mailand, 15. Padua, 16. Zára. Ezen első, a magyar szent korona területén állomásozó csendőrezredek parancsnokai voltak: az 5-iké vizeki Talián Ignác őrnagy, a 6-iké ghimesi és gácsi gróf Forgách Móric őrnagy, a 7-iké Gaál Alajos őrnagy, a 8-iké festertreui Riebel Károly őrnagy, a 9-iké Tapavitza Péter őrnagy és a 10-iké Woinarovich János őrnagy. A többi tiszték között Békeffy Károly, Desseffy Miklós, Gosztonyi Imre, Kvassay Károly, Nagy István, Sujánczky Imre századosok nevei igazolják, hogy a tisztikarban a magyar elem is jelentékenyen volt képviselve. A 10-ik csendőrezred hatásköre Horvát-Szlávon- és Dalmátországra, továbbá Isztriára és Karinthiára is kiterjedt.

A cs. kir. csendőrség az „elite“ vagyis a válogatott csapatok jelle gével bírt. A legénység nagyobb zsoldot kapott, mint a hadsereg többi csapatainak katonái és különböző külön pótlékot is húztak. Az ezredekbe csakis a gránátosok testmagasságával bíró, értelmes és jó szel-

lemi képességű emberek osztattak be, illetve válogattattak ki a sorhad ezredeiből. A tényleges szolgálati kötelezettség nyolc évre terjedt. Egy évi próbaszolgálat után a legénységi egyén csendőrségi szakvizsgát tett le, melynek kedvező eredménye esetén valóságos csendőrré lépett elő s mint ilyen a tizedesi rendfokozatot nyerte el.

Hogy a csendőrlégénység tagjainak kiválasztása milyen különös gonddal történt, a történelmi hírség kedvéért nem érdektelen a Gedeon altábornagy parancsnoklása alatt álló pozsonyi cs. kir. katonai parancsnokságnak 1849. évi július 30-án kelt hirdetményére hivatkozni. A csendőrség felállításának közhirre tétele mellett a hirdetményben az alábbiak foglaltak:

„Ő Felsője úgy akarja, hogy a testület legénysége, mely a hadsereg legbátrabbjaiból és legmegbízhatóbbjaiból választott ki — különös tiszteletben részesüljön. A csendőrség által végrehajtandó felsőbb parancsoknak tehát mindenki feltétlenül engedelmességni köteles. Az ezeknek ellenszegülő bármely egyén legnagyobb szigorral megbüntetik.“

A csendőrség élén — mint csendőrségi főfelügyelő Bécs székhelylyel — fichtenstammii Kempen János altábornagy állott, aki nemcsak magának a csendőrségnek volt azonban a főfelügyelője, hanem a monarchia minden rendészeti ügyeinek intézője is. Melléje volt beosztva még egy altábornagy és egy vezérőrnagy. A főfelügyelőség katonai ügyosztályába: 1 ezredes (egyszersmind irodalgazgató), 1 másodosztályú százados, mint a főfelügyelő személyi segédbiztja, 1 másodosztályú százados, 3 főhadnagy, 1 hadnagy, 1 irodatiszt és 1 járulnok; az igazságügyi osztályába: 1 őrnagy-hadbíró, 1 százados-hadbíró és 1 irodatiszt; a gazdasági ügyosztályába: 1 főhadbízott, 1 főhadnagy-számvivő, 1 fogalmazó és 1 kezelőtiszt; a segédhivatalába pedig: 1 iktató, 1 irattárnok, 1 kiadó, 9 irodatiszt, 8 járulnok és 1 nyomdász volt beosztva.

A tizenhat cs. kir. csendőrezred szervezése 1853. évben nyert teljes befejezést. Ez év július végével a cs. kir. csendőrség rendszerszített létszáma a következő volt:

1. Az ezredek törzsénél: 8 ezredes, 11 alezredes, 31 őrnagy, 6 százados (törzstiszti helyen), 16 főhadnagy és 18 hadnagy — ezredsegéd-tiszt, 18 hadbíró, 16 kezelőtiszt, 16 számvivő, 47 ezredfourir*, 18 fourirgyakornok, 100 ezredirnok, 18 foglár, 16 főkovács, 44 irodaszolga, 139 tisztiszolga, összesen 522 fő.

2. A szárnyaknál: 61 első, 50 másodosztályú százados, 133 főhadnagy, 181 hadnagy, 59 szárny-fourir és 111 szárny-irnok, 684 őrmester (ebből 134 lovas), 765 tizedes (ebből 109 lovas), 1857 vicetizedes (ebből

* furie, furir — bevásárlással és eieségyszerzessel megbízott altiszt.

186 lovas), 125 kürtös (ebből 33 lovas), 12208 gyalog és 1466 lovas csendőr, 425 lisztiszolga, tehát 18647 fő 2307 lóval.

Az 1850. év január havában Győrött felállított cs. kir. csendőrezred 1851. évben feloszlatott és helyette egy másik állított fel Kassa székhellyel.

Az alkotmányosság felé közeledő években a csendőrség összlétszámát jelentékenyen apasztották, úgyannyra, hogy az 1853. évben a 18647 főből álló létszám 1860. évben 7923 főre apadt. Igaz, hogy ebben az évben az egész monarchiában levő császár-királyi csendőrezredek összlétszáma tízre szállított alá, aminek következtében 1861. évben a nagyváradi és temesvári ezredek törzse is feloszlatott, de Pozsony és Sopron székhelyekkel újabb csendőrezredek szerveztettek.* Az erdélyi csendőrezred törzse 1862. évben Nagyszebenből Kolozsvárra helyeztelet át.

1867. évben az alkotmányos kormányzat megindulása időszakának bekövetkeztével hazánkban a császár-királyi csendőrezredek mind feloszlatottak s a közbiztonsági szolgálat ellátása az egyes vármegyékre (törvényhatóságokra) bízott, melyek a közbiztonsági szolgálatot saját területükön *polgári őrségekkel* láttatták el. — Ez volt a tulajdonképeni pandurkorszak kezdete, mely korszak 1881. évig folytatódatosan tartott.

Erdélyben és Horvát-Szlavonországokban azonban a meglévő csendőrezredek továbbra is meghagyattak épen úgy, mint az osztrák örökös tartományokban, csupán a „csendőrezred“ elnevezések változtak át „cs. és kir. országos csendőrparancsnokság“-ra. — Az erdélyi csendőrség Kolozsvár székhellyel a 10-ik számú, a horvát-szlavonországi pedig Zagreb székhellyel a 8-ik számú országos csendőrparancsnokságnak nevezetett. — A szolgálati nyelv maradt továbbra is a német, személyi és fegyelmi ügyekben a cs. és kir. hadügymiszter rendelkezése alá tartoztak, egyebekben pedig a magyar királyi belügymiszter, illetve horvát bán hatósága alá lettek rendelve.

Ezen két országos csendőrparancsnokság a közös hadseroegnek továbbra is kiegészítő része maradt s meghagyását részben a belterületi közbiztonsági állapotok, részben a nemzetiségi mozgalmak indokolták és tették szükségessé. — Állományuk kiegészítése szintén maradt a régi.

A kolozsvári 10-ik számú országos csendőrparancsnokság hat szárnnyból és minden egyes szárny két-két szakaszból állott. A szárnyak székhelyei: Nagyszeben, Brassó, Maros-Vásárhely, Kolozsvár, Szászváros és Székelyudvarhely voltak.

* A soproni ezred első parancsnoka lillói lovag Graef Ede ezredes, a későbbi lovassági tábornok és m. kir. honvédség főparancsnokának adlátusa volt.

A horvát-szlavon 8-ik számú országos csendőrparancsnokság két szárnyra és pedig a zagrebi és eszéki szárnyakra oszlott, két-két szakasszal. — A horvát-szlavon határőrvidéken ezen kívül még cs. kir. szerezés* csapattest is fennállott, még pedig három szárny, és mind-egyik szárny két-két szakaszparancsnoksággal.

A következő 1868. év ezen két országos csendőrparancsnokság történelében különös jelentőségűnek azért nevezhető, mert a feltűnően díszes egyenruházatot ezen évben egyszerűsítették s egyidejűleg akkor rendszeresítették a — magy. kir. csendőrségnél — jelenleg is meglevő karkastóval vadászkalap, a tulajdonképeni dísz s egyben szolgálati főveg.

Az erdélyi csendőrség korszaka 1867. évtől — 1881. évig tartott. Nehéz viszonyokkal kellett küzdenie nemcsak azért, mert a szolgáltatásának természete azt nehezé tette, hanem mert — nevében is — örökölte az úgynevezett Bach-korszak minden-fájó és szomorú emlékét.

Az 1848/49-iki szerencsétlen végű szabadságharc után hazánkban létesített osztrák zsendárintézmény nem tudott rokonszenvet ébreszteni a magyar lelkekben és ez érthető, mert volt idő, amikor eredeti hivatásától elvonva, politikai okokból nemzetaliságok egymás elleni uszítására, majd kémkedésre, általában pedig az u. n. abszolút uralom nyers támogatására s amlantas érdekeinek szolgálatába állították.

Az intézmény ellenzői elismerték ugyan, hogy Erdélyben, ahol a nép-erkölcsök teljesen elfajultak, a csendőrség alig pár év alatt — egészen hivatása magaslatán állva — elismerésre méltó rendet teremtett, mégis több ízben, különösen pedig az 1871. évi országgyűlésen — heves támadások intézték az intézmény ellen, mint olyan ellen, amely lényegében sem az erdélyi törvényhatóságok önkormányzatával, sem az anyaország — Magyarországgal való — alkotmányos egységével összhangba nem volt hozható. A pro és kontra vélemények egész áradata indult meg, bár mindenki előtt kétségtelen volt, hogy a közbiztonságot a be nem vált és rossz pandurrendszerrel fenntartani és biztosítani tovább már nem lehet. A panaszok legfőbb oka a csendőrségnek a hadügyi kormányzattól való függésében birta magyarozatát, a kívánalom pedig az volt, hogy helyette egy ugyanolyan jól szolgáló polgári rendőrség szerveztessék, — amely teljesen és kizárólag a magyar kormány fenntartósága alatt álljon.

A kormány foglalkozott is azzal a tervvel, hogy a csendőrséget más, hasonló intézménnyel helyettesíti, hivatalos tárgyalások is indultak meg eziránt, de ehhez idő is kellett s a közbiztonsági viszonyok a terv gyors keresztülvitelét, illetve megoldását lehetetlenné tették. Tudott dolog volt s ezt nyíltan maga Zeyk Károly akkori belügyi államtitkár

* Sergent — francia szó — rendőrt jelent.

is kijelentette az 1871. évi országgyűlésen, hogy a csendőrséget annak idején *ellenünk* állították fel, de hangsúlyozta, hogy a csendőrség azóta érzéseiben nagy változáson ment keresztül s kivetkőzött mindabból, amit a nemzet ellen lehetne felhasználni s ma már teljesen eredeti hivatása szolgálatában áll.

A rokonszeny még sem tudott megerősödni a már erősen magyarrá vált csendőr-intézmény iránt, sőt feloszlatása is követeltetett, — különösen az országgyűlési beszédek során az évi költségvetések tárgyalása alkalmával —, mikor a csendőrség ügyének tiszta hozatala ismételten sürgettetett. Az általános titkos óhaj, hogy kivonassék a hadügyminiszter felelőssége alól, csak nem birt teljesedébe menni. Bántotta a magyar lelkeket a csendőrség német szolgálati nyelve és a német nyelvű levelezése is. Mint érdekes történelmi tény szorul említésre, hogy a mai magyar csendőrség tulajdonképen alkotója Tisza Kálmán, a későbbi miniszterelnök — mint ellenzéki vezér — több ellenzéki képviselőtársával egyetemben szintén feltűnően hevesen támadta — az említett országgyűlésen — a csendőrség intézményét s egész csomó közbiztonsági szemponton kívül figyelemreméltó politikai érveket is igyekezett bizonyítani annak nélkülözhető és szükségtelen voltát. A magyar képviselőház 1873. évi február hó 8-án tartott pénzügyi bizottsági ülésében — később a képviselőház által határozattá emelt — alábbi javaslat is tétellett:

„A bizottság elkerülhetetlenül szükségesnek tartja, hogy azon törvényen kívüli állapotnak, melyben az erdélyi csendőrség ügye áll, vége vettessék és azért az erdélyi csendőrségnek törvényhozás útján szabályozását nem látván többé halaszthatónak: felhivandónak véli a belügyminisztert, hogy terjesszen a ház elé javaslatot ezen kérdés végleges megoldása iránt, vagy az 1870. XL. törvénycikknek, mely szerint a rendőrség kezelése a törvényhatóságok jogkörébe tartozik, Erdélyben leendő végrehajtása által, vagy ha ezt a viszonyok nem engedik, köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény illető szakaszainak Erdélyre vonatkozólag leendő módosítása által, akár pedig az országos rendőrségi törvényjavaslat előterjesztése által kezdeményezze a kérdés mielőbbi törvényes megoldását.“ Ennek dacára természetesen maradt minden a régi.

Az országos csendőrség szervezéséről törvényjavaslat benyújtható nem volt, mert még a szükséges előmunkálatok is hiányoztak, az erdélyi közbiztonsági viszonyok pedig sokkal rosszabbak voltak, semhogy az erdélyi csendőrség azonnali feloszlatásáról még komolyan beszélni is lehetett volna. A javaslatban említett három mód helyett tehát egy negyedikhez kellett folyamodni és pedig tárgyalás kezdetett a magyar kormány által az iránt, hogy az erdélyi és horvát-szlavon cs. és kir.

országos csendőrparancsnokságok a közbiztonsági szolgálat tekintetében amúgy is a m. kir. belügyminiszter, illetve horvát bán fennhatósága alatt állván — fegyelmi és személyi tekintetben kivonassanak a cs. és kir. hadügyminiszter joghatósága alól. E tárgyalásokat siker koronázta.

1876. március hó 27-ike nagy fordulót jelentett a csendőrség történelében, mert az ezen napon megjelent királyi kézirat elrendelte, hogy az erdélyi és horvát-szlavon országos csendőr-parancsnokság 1876. év május hó 1-vel teljesen kiválják a cs. és kir. közös hadügyminisztérium fennhatósága alól s katonai és fegyelmi tekintetben, továbbá a csendőraltsztek s az összes csendőrlegénység mindennemű személyi ügyekben legfelsőbb fokban a m. kir. honvédelmi miniszternek legyenek alárendelve.

A honvédelmi minisztériumban a csendőrségi ügyek előadója Schatz Lajos csendőrőrnagy lett, aki előbb a 10. (erdélyi) cs. és kir. országos csendőrparancsnokság parancsnoka volt; rendelkezésére Ujhelyi Béla főhadnagy bocsájtatott. — A két országos parancsnokságot ugyanezen év május hó 1-ével a magyar kormány végleg átvette és e nappal az egyik (a 10-ik számú) „magyar királyi erdélyi csendőrség parancsnoksága“, a másik (8-ik számú) „magyar királyi horvát-szlavon csendőrség parancsnoksága“ elnevezést nyerte. — Az előbbi szolgálati nyelve a magyar, az utóbbié pedig a horvát lett.

Az 1876. április 24-én megjelent 1552/eln. számú honvédelmi miniszteri rendelet, amely az átvételre vonatkozólag részletes intézkedéseket tartalmazott, a többek között szabályozta a ruházatnál eszkelendő változásokat is, nevezetesen: a) a kalapra a gránát helyett a magyar állam cimere jön; b) a legénységi lábori sapkára pedig olyan jelvény, mint a honvédségnél van; c) a köpenyre s kabáttra szintén a honvédségnél használt gombok; d) a tiszti s legénységi zubbonyokra a honvédségnél használt gombok; d) a tiszti s legénységi zubbonyokra a honvédségi zubbonyra előírt zsinórzat és gombok.

A két országos csendőrségi parancsnokságnál szolgáló tisztek és havidijas egyének minden jogigényeikkel a m. kir. kormány által átvétettek.

A törvénykezési és büntető szabályokat illetőleg minden csendőrségi egyén a katonai törvényeknek és fegyelmi szabályoknak olyan mérvben rendeltetett alá, mint az a tényleges állományban levő honvédségi egyénekre nézve meghatározva van (az 1868-ik évi XLI. t.-c.). A büntető igazságszolgáltatás a m. kir. honvéd-hadbíróságok által gyakoroltatik.

A magyar királyi honvédtisztek számára érvényes becsületügyi eljárást tárgyaló szabályok a m. kir. csendőrség tisztjeire is alkalmaztatnak.

A legénység kiegészítésének addig gyakorlatban volt módozatai t. i. a) sorhadkötelezettségük utolsó évének 2-ik felében tartósan szabadságoltaknak, b) tartalékosoknak és c) állandó póttartalékosoknak önkéntes belépése által, — ezután is fenntartatik. — Tartósan szabadságoltak és tartalékosok hathavi megfelelő próbszolgálat után vétettek át a csendőrséghez. — A honvédségnél legalább nyolcheti kiképzésben részesülők a csendőrséghez szintén felvehetők voltak a hathavi próbszolgálat után.

Ugyancsak a fenti nappal kelt 1553/eln. 1876. honvédelmi miniszteri rendelet pedig a következők tárgyában tartalmazott részletes rendelkezéseket:

Katonai tekintetben az összes csendőrparancsnokságok a m. kir. honvédgyalogdandár, illetőleg honvédkerületi parancsnokságoknak s a honvédfőparancsnokságnak lettek alárendelve. Ezen parancsnokságok feljogosítottak szolgálati körutjaik alkalmával a csendőrségi alosztályokat (a fegyelem és magaviseletre, a katonai rendre, tisztaságra, ruházatra és fegyverzetre nézve, végül a legénység életmezési viszonyaira tekintettel) megvizsgálni. — A bírói felsőbbbségi jogot csendőrtisztekre nézve a honvédség főparancsnoka, a legénységi egyénekre nézve pedig az illetékes honvédkerületi parancsnok gyakorolta.

Polgári jogügyekben a m. kir. csendőrség kötelekékébe tartozó egyének a polgári törvényeknek és bíróságoknak lettek alárendelve.

Az alosztályok elnevezése a következő lett:

szárny — (Flügel),

szakasz — (Zug) parancsnokság,

őr — (Posten).

Ezeknek parancsnokai szárny-, szakasz-, őrsparancsnok. Az addigi „gendarme“ „csendő“ -nek nevezendő.

A honvédtisztek és hivatalnokoknak a csendőrséghez próbszolgálatra való beosztását a honvédelmi miniszter eszközölte.

A felülvizsgálatokra, szabadságolásokra stb.-re nézve a honvédségi szabályok mérvadók.

A szolgálat és gazdálatskezelés tekintetében a m. kir. belügyminiszterium, illetőleg a horvát-szlavon országos kormányzat alá való rendelés változást nem szenvedett.

A szolgálati idő a m. kir. csendőrségnél három évre szállítottatott alá.

A legénység illetékei olyképen állapítottak meg, hogy az őrmester évi zsoldja 600 frt, az őrsvezető évi 500 frt, a csendőré pedig évi 400 frt-ban szabályoztatott. Ezenfelül korpótlék is rendszeresített a részükre.

A királyi elhatározás minden irányban nagy változást eredményezett. A politikai és társadalmi körök, épen úgy az ország lakosságá-

nak kedélye megnyugodott. A közhangulat megcsendesült, a szénvédelmek elpihentek és lassankint fátyol borult a sok-sok fájó és szomorú emlékre, melyek a *mult* zsendár intézményéhez fűződtek. Az erdélyi csendőrség magasztos feladatának teljes erővel és példás buzgalommal igyekezett megfelelni és sikerült rövid időn belül megnyernie úgy a közhatóságok, mint a lakosság elismerését, bizalmát, tiszteletét és támogatását. Az erdélyrészi és horvát-szlavon országos csendőrségnek a magyar kormány által leendő átvétele érdekében folytatott tárgyalások sikere elsősorban borosjenői Tisza Kálmán belügyminiszter és keresztési Szende Béla honvédelmi miniszter érdeme volt, továbbá a tárgyalásra kijelölt bizottság tagjaié, kik között a magyar kormány részéről diblói lovag Graef Ede lovassági tábornok, jekel- és margittafvi Jekelfalussy Lajos akkori belügyminiszteri osztálytanácsos, a horvát-szlavon-dalmát országos kormány részéről Koppitsch Ottó csendőrezredes és Milics György országos kormányti titkár voltak.

A magyar királyi erdélyi csendőrség parancsnokává 1876. június hó 26-án kelt legfelsőbb elhatározással Török Ferenc honvédőrnagy — a m. kir. 32. (belső szolnoki) honvédtábornok parancsnoka neveztetett ki, aki később első felügyelője lett az egész magyar királyi csendőrségnek. Török Ferenc őrnagy mellé Lukáts Mózes főhadnagy — mint segédtsízt — és Entresz Kornél I. osztályu százados — mint számvivő lett beosztva.

Szárnyparancsnokok voltak az átvétel idején Schwarcz Károly (Kolozsvár), Tisóczky László (Brassó), Neugeboren Gusztáv (Marosvásárhely) és Várhegyi Lajos (Nagyszeben) I. osztályú századosok, szakaszparancsnokok pedig: Söuser, Nándor, Beck Gusztáv, Himmelner Róbert II. osztályú századosok, Móricz Vendel, Kárpáthy Kamilló, Ruzs Illés, Kovács Béla főhadnagyk, Rákóczy Miklós, Gróze Győző és Lex János hadnagyk.

A magyar királyi kormány által 1876. évben átvett csendőrség rendszeresített állományát az alábbi táblázatos kimutatás tünteti fel:

Csendőr- parancsnokság	A törzsnél										A szárnyaknál							Fő- összeg		
	törzstisztek, mint parancsnokok	plánstas tisztk.	mint segédtsízt	számvivőtiszt	kezelő altisztek	hadj. iratok	irodászolgák	össze- sen		I. II.	főhadnagyk	hadnagyk	őrmesterek	őrsvezetők	esendőrök	össze- sen		tisztek	legénység	
								tisztek	legénység							tisztek	legénység			
Erdély részére . . .	1	1	1	2	—	1	2	3	5	4	2	3	3	38	115	622	12	787	15	792
Horvát-Szlavon- ország részére . .	1	1	1	—	1	1	1	3	3	1	1	3	3	8	71	401	8	480	11	483
Osszesen	2	2	2	2	1	2	3	6	8	5	3	6	6	46	186	1023	20	1267	26	1275

*

lélyének megóvása és megmentése érdekében szükség volt arra, hogy egy, katonailag szervezett közbiztonsági intézmény létesíttessék.

A közbiztonság fenntartására hivatott polgári őrségek keletkezését és fejlődését ismertetni nem lehet célja e munkának, tényként azonban megállapítható, hogy minden időknek megvoltak a maguk — különböző elnevezéseket viselő — közbiztonsági közegei.*

A pandur névvel — mert köznyelven így nevezték a megyei rendőröket — elsősorban 1741. évben akkor találkozunk, midőn a Mária Terézia királynő korában folyt harcokban — portyázó szolgálatra egy pandur-ezred állíttatott fel, mely később 1750. évben a határőrvidéki ezredekbe olvasztatott be. A délvidéken közülük sokan — mint a vármegyei őrendnek fegyveres szolgálói — rendőrökként alkalmaztattak, elnevezésüket azonban továbbra is megtartották.

A vármegyék különböző számú — u. n. csendbiztosi — kerületekre voltak felosztva, melyeknek élén csendbiztosok állottak, kiket a főispán nevezett ki. Ezek parancsnoksága alá tartoztak a megyei rendőrök, kiket pedig az alispán vagy a szolgabírók fogadtak fel.

Régi irásokban a csendbiztos persecutor comissarius-nak van említve s a nép sok helyen egészen a legutóbbi időkig komiszárusnak hívta, a pandurokat pedig persecutoroknak.

A vármegyék rendőrci fegyelmi szabályok alatt állottak s kötelességük volt felügyeleti körletüket időnként bejárni, a bűneseteket kideríteni, elkövetőit elfogni s a járási közigazgatási hatóságnak átadni. Azért ide, mert a vármegyék belügyeiket — csaknem minden felsőbb ellenőrzés nélkül — maguk intézték és külön igazságszolgáltatás 1871. évig egyáltalában nem is volt. — Belügynek tekintették a rendőri ügyeket is, melynek következményeképen ahány vármegye, annyiféle rendőri szervezet és annyiféle rendőri utasítás is volt. — Elképzelhető, hogy ezen rendszertelenség, végeredményben milyen kárúra és hátrányára vált a közbiztonságnak.

A pandurintézmény egészen kezdetleges volt s a fejlődő élet követelményeivel lépést nem tarthatott. Szervezetük nem volt szerencsés, épen azért működésük sem eredményes. Legénysége fegyelmezetlen, csekélyszámú, rosszul fizetett, kevés becsvágygal bíró, irni-olvasni alig tudó, további szakiskolázásban pedig egyáltalában nem részesülő s rendszerint a dologkerülők soraiból kikerült emberekből állott, kik — hivatásukkal tisztában sem lévén — a közbiztonságot szolgálni,

* A pandur elnevezés a görög pandore szóból ered s rendőr-katonát jelent; a constabler elnevezés az angol constable szóból ered, szintén rendőrt jelent; a trabant elnevezés német eredetű, egykor testőrt jelentett a leibwächter szóból, de rendőrszolgát is értettek alatta; a bakter elnevezés a német wächter szóból ered; a szerezsan a francia sergent szóból; a hajdu a cseh heiduck-ból stb.

azt fenntartani képteleneknek bizonyultak s tehetetleneknek a mindinkább elszaporodott futóbetyárok garázdálkodásaival szemben.

Javukra, illéve mentésükre kell azonban írnom, hogy a közbiztonság már a cs. kir. csendőrség idejében is erős visszaesést mutatott s több megye foglalkozott saját területén belül a közbiztonság érdekében alakítandó mozgó őrségek tervével. Az 1850-es években az elharpóztott lopásokkal szemben a polgárok nagy díjazás mellett *felelős őrség* néven még magánjellegű rendőrségeket is állítottak fel. Ez abban állott, hogy a községekben néhány ember az előjárósággal szerződést kötött, mely szerint a bűncselekmények útján okozott károkért anyagi felelősséget vállal. Mivel azonban tisztas erkölcsű polgárok azt nem merték magukra venni, ezen őrségek tagjai jórészen rojtolmultú, börtönviselt emberekből kerültek ki, kik hatósági igazolvány mellett űzték — rendszerint a lopott állat keresése s a büntetlensek kézrekerítése címén — idegen vármegyék területén gaztetteiket.

Ennek a kornak karakterét általában a megbízhatlan és veszélyes elemek féktelenkedése s a közerkölcsök lejtőre jutása adja meg.

A közbiztonság válságos helyzetbe került s féltő volt, hogy teljesen felborul a közrend, mely nélkül pedig megszűnik a normális állami és társadalmi élet s uralomra jut az anarchia.

A magyar királyi csendőrség felállításának körülményei. A magyar királyi csendőrségre vonatkozó törvények és a csendőrségi egyénekre vonatkozó általános szabályok.

1881. évi III. t.-c. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

Az 1867. évtől rohamosan hanyatló közbiztonsági viszonyok arra indították a belügyi kormányzat akkori képviselőjét, Tisza Kálmán belügyminisztert, hogy sürgősen rendezze a már tovább tarthatatlan közbiztonsági állapotokat, amelyek — elfajulásukkal — nemcsak a személy- és vagyon-biztonságot tették illuzóriussá, de a külföld előtt is veszélyeztették állami jó hírünket és erkölcsi tekintélyünket.

Kétségtelen volt, hogy az egyes vármegyék rendőrségeinek különböző — egymástól is eltérő és mindig helyi érdekeket szolgáló — szervezettségei, a vármegyei rendőrutasítások fogyatékosságai, a rendőryananyag elégtelensége és jelenlékeny részének silánysága, főként pedig megbízhatatlansága, a szakszerű gyakorlati és elméleti továbbképzés lehetőségének teljes hiánya, végül és legfőképpen az a kevés jog és hatalom, melyekkel a vármegyei rendőrségek a bűnözés elleni harcban általában hatáskörükben felruházva voltak — tovább nem tarthatók fenn anélkül, hogy a közbiztonság teljes csődje be ne következék.

A megoldás egyedüli útja a rendőrség egységes, összefüggő és katonai alapon való országos szervezése volt. A teljesen katonailag szervezett erdély-részi csendőrség kiválósága és felmutatott fényes eredményei teljes reményt nyújtottak arra, hogy az anyaországban szervezendő csendőrség is tökéletesen meg fog felelni hivatásának.

Tisza Kálmán államférfiúi bölcsességét bizonyítja, hogy e kérdés megoldásának tervét magáévá tette és azt megalkuvást nem ismerve, kicsinyes aggodalmaskodásokkal nem törődve, erélyesen vitte a megoldás elé.

1880. évi november hó 29-én nyújtotta be törvényjavaslatát* a közbiztonsági szolgálat szervezéséről. A törvényjavaslat 11 §-ból áll.

Az 1. § szerint a közbiztonsági szolgálat ellátására katonailag szervezett magyar királyi csendőrség állítatik fel.

* A törvényjavaslat az 1878. évi október 17-re hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai XX. kötet 831. száma alatt van nyilvántartva.

A 2. § Magyarország területét hat csendőr-kerületre osztja ugyanannyi csendőr-kerületi parancsnoksággal, a belügyminisztert pedig felhatalmazza arra, hogy amennyiben azt a szolgálat érdeke vagy a csendőri kerületek és a honvédkerületek ugyanazonossága fenntartásának szempontja szükségessé teszi, egyes lövészkerületeket egyik csendőrkerületből a másikba áthelyezhessen. — Ugyanezen § az I. csendőrkerület parancsnoksági székhelyéül Kolozsvárt, a II. kerület székhelyéül Szegedet, a III. kerület székhelyéül Budapestet, a IV. kerület székhelyéül Kassát, az V. kerület székhelyéül Pozsonyt, a VI. kerület székhelyéül Székesfehérvárt jelöli meg.

A 3. § szerint az I. kerületben a csendőrség már szervezve lévén, annak fenntartása mellett az ország többi részén a szervezés nem egyszerűre, hanem a körülményekhez képest eszközöndő, úgy azonban, hogy a II. kerület 1882. év január hó 1-ére okvetlenül felállítva legyen. A csendőrség költségei a belügyminiszteri költségvetésbe vételnek fel. — Az iránt pedig, hogy a hátralevő négy kerületben mikor és milyen sorrendben szerveztessék a csendőrség, a belügyminiszteri költségvetés megállapítása alkalmával a törvényhozás határoz. Maga a törvény ugyanezen §-nál kimondja, hogy aziránt, hogy a közbiztonsági teendők ezen törvény folytán a törvényhatósági joggal felruházott városokban miként legyenek teljesítendők, tekintettel úgy a bel-, mint a külterületre, a belügyminiszter külön törvényjavaslatot lesz hivatva az országgyűlés elé beterjeszteni (1882. évi X. törvénycikk).

A 4. § elrendeli, hogy amely megyékben a csendőrség intézménye életbelép, azoknak költségvetéséből a közbiztonsági közegekre addig felvett költségek ugyanazon naptól kezdve kihagyandók.

Az 5. § szerint a csendőrség első szervezésénél az akkori közbiztonsági közegek lehetőleg alkalmaztatnak; a fennmaradó hiány pótlása, valamint a csendőrségnek jövőben leendő kiegészítése pedig a törvénycikkben meghatározott módzatok szerint történik.

A 6. § felhatalmazza a belügyminisztert, hogy az addig alkalmazott rendőri közegek azon része, amely csendőrségi szolgálatra alkalmazható nem lenne, végkielégíttessék.

A 7. § szerint a csendőrség tisztjei és az összes csendőrök személyi, előléptetési és fegyelmi ügyekben a honvédelmi miniszter alá helyeztetnek, az összes személyes ügyek a honvédelmi miniszter alá utaltatnak s a csendőrség által elkövetett fegyelmi és bűnügyekben kizárólag a magyar királyi honvédbíróságok illetékesek. Közigazgatási és rendőri szolgálati viszony tekintetében azonban a csendőrség a belügyminiszter fenhatósága alatt áll.

A 8. § előírja, hogy a csendőrtisztek kinevezése iránt Ő császári és apostoli kir. Felségéhez az előterjesztés a honvédelmi miniszter által

— a belügyminiszterrel egyeléntőleg — tétetik. A csendőrség szervezeti és szolgálati utasítása, öltözete és fegyverzele a belügy- és honvédelmi miniszterek által állapíttatik meg és adatik ki.

A 9. § szerint a csendőrúsztek, állisztek és csendőrök nyugdíj-képések.

A 10. § felhatalmazza a belügyminisztert arra, hogy a csendőrségnek a II. számú csendőrkerületben leendő felállíthatása céljából az első kiképzésre, a berendezésre és a felszerelésre szükséges költségeket fedezhesse.

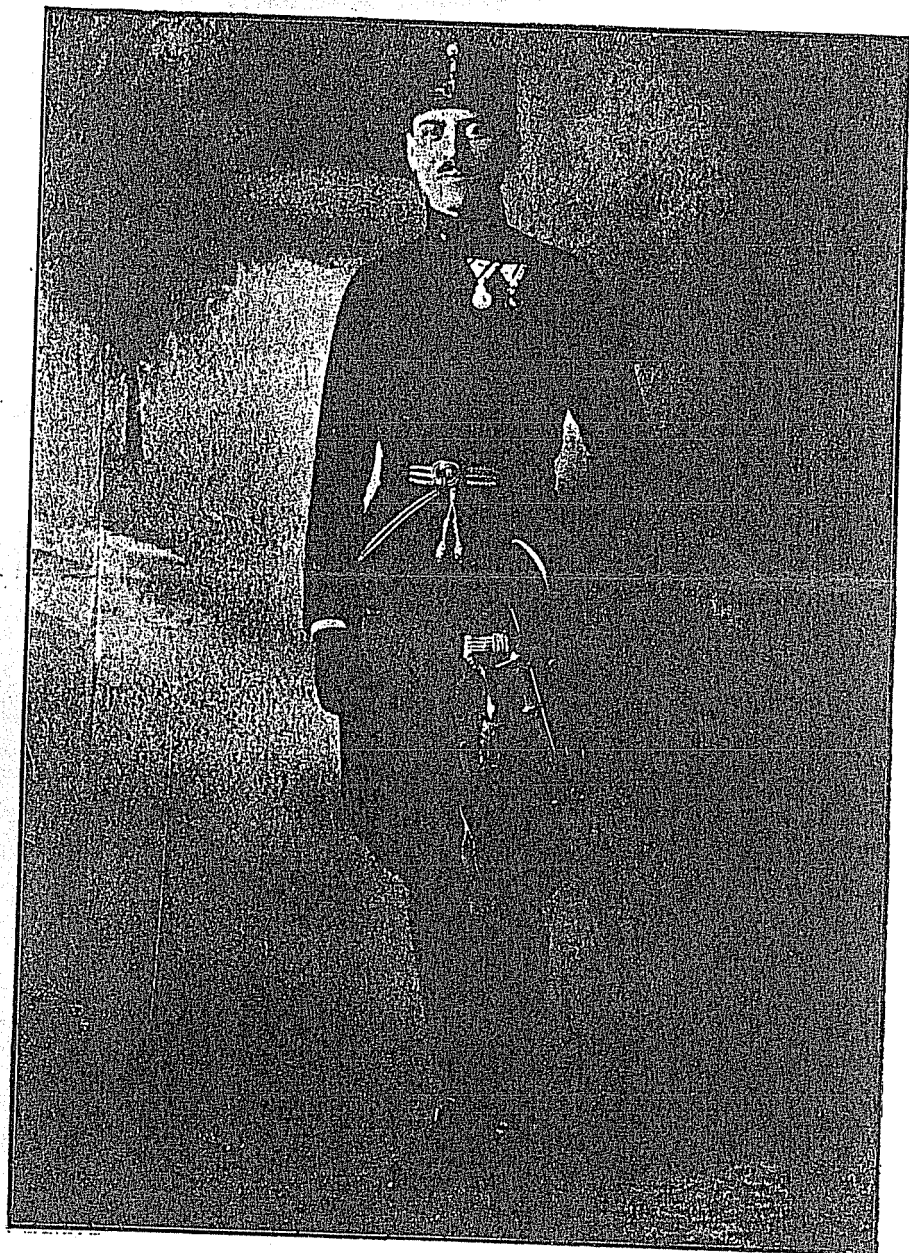
A 11. § ezen törvény végrehajtásával a belügyi és honvédelmi minisztereket bizza meg.

A törvényjavaslat indokolásában a belügyminiszter kifejti, hogy az ország közbiztonsági állapotáról — több évck során át a hozzá beérkező jelentésekből — azt a meggyőződést merítette, hogy a régi alapokon szervezett közbiztonsági szolgálat nem kielégítő s hogy az többé a méltányos és jogos igényeknek nem felel meg. Egyes törvényhatóságok ismételten is sürgették, hogy a közbiztonsági szolgálat vétesék át az állam által s mielőbb szerveztessék ez új alapon és hogy ennek keresztülvitele az annyira fontos személyi és vagyonbiztonság veszélyeztetése nélkül tovább már el nem odázható.

A magyar királyi csendőrségnek intézménye 14 év lefolyása alatt az erdélyi részekben nemcsak célszerűnek, de kitünőnek is bizonyulván, a magyar kormány ezen szervezetet tartja a legalkalmasabbnak a közbiztonsági szolgálat ellátására. Ezen rendszer értelmében a csendőrség a közbiztonsági teendők tekintetében a belügyminiszter fennhatósága alá helyezettnek, illetőleg a közigazgatási hatóságok rendelkezésére bocsájatának, míg a személyi és fegyelmi ügyeket illetőleg a honvédelmi miniszter alá rendeltetik, tehát katonai fegyelem alatt áll. Épen ezen személyi alárendeltségre és fegyelmi eljárásra figyelemmel, a csendőrkerületek száma és területe úgy vételelt fel, mint az a honvédparancsnokságokra nézve megállapítva van.

Kifejti továbbá a törvényjavaslat indokolása, hogy a csendőrségnek az egész ország területén egyszerre leendő szervezése sem pénzügyi, sem más fontos gyakorlati szempontból nem lévén lehetséges, az a fokozatos megoldás elvei szerint fog történni. A megyéknél alkalmazott közbiztonsági közegek azon részének — kik erkölcsi szempontból kifogás alá nem esnek — méltányos a csendőrségnél leendő alkalmaztatásuk, már azért is, mert kiterjedt helyi és személyi ismeretükből folyólag értékes tagjai lesznek az intézménynek.

Ezen törvényjavaslat az országgyűlés képviselőháza véderőbizottságának jelentéstételre kiadott, az 1881. évi január hó 17-én tartott 330. országos ülésen pedig részletes tárgyalásul napirendre tüzetelt.

Çşendörtişt şzolgálatı öltözetben

Röckel és Kaulich felvétele

Az ülés elnöke Péchy Tamás házelnök, a törvényjavaslat előadója pedig Péchy Jenő képviselő volt.

Az általános vitában résztvettek Szederkényi Nándor, Zay Adolf, Pázmány Dénes, Irányi Dániel, Szilágyi Dezső, Csanády Sándor, Mocsáry Lajos, Halász Bálint képviselők és Tisza Kálmán belügyminiszter; a részletes vitában pedig pécskai Gál Jenő, Zay Adolf, Pulszky Ágost, Gulner Gyula, Baross Gábor, Unger Alajos és Szilágyi Dezső képviselők, kiknek mindegyike egyetértett abban, hogy a jelenlegi közbiztonsági állapotok felette hiányosak s hogy e törvényjavaslat tényleg állami életünk fejlődésének előmozdítására, biztosítására és megszilárdítására hivatott. A csendőrség katonaszervezettségére azért van feltétlenül szükség, mert a jelen hiányos közbiztonsági állapotnak egyik legfőbb oka a meglevő megyei közbiztonsági szervek fegyelmellenségében keresendő s ez meglepő sem lehet, ha az erdélyrészi katonai fegyelem alatt levő, ideális eredményeket felmutató és példás közbiztonsági állapotokat fenntartó csendőrséggel szemben állíthatnánk az alispánok és a szolgabírák által felfogadott s inkább szolgaszámba menő közbiztonsági közegek, kiknél éppen ezért sem a kellő szakképzettség, sem a nélkülözhetetlen becsvágy fel nem található s akiktől a gyakran önfeláldozást kívánó szolgálat és ügybuzgalom meg sem követelhető, viszont az állampolgár, aki verejtékével szerzett módon adózik az állam fenntartásáért, joggal megkövetelheti, hogy szerzeménye és saját személyének biztonsága az állam által állandóan biztosíttassék. Ez pedig egyedül a közbiztonsági közegek katonai szervezésével oldható meg, vagyis hogy a helyi — tisztán kizárólag helyi jelleggel bíró — közbiztonsági közegek egy egész általános katonai szervezetben egyesíttessenek és hogy ezen általános katonai szervezetnek rendje, szolgálata és fegyelme a katonai erő mintájára ahhoz hasonlóvá tétessék.

A törvényjavaslat feletti általános és részletes vita a 330. és 331. országos üléseken befejeztetvén, a 332. ülésen névszerinti szavazás rendeltetett el, melynek eredményeképen az elnök által kihirdtetett, hogy a törvényjavaslat szavazásánál a 445 képviselő közül 34 horvátországi képviselő nem szavazott, így Magyarországra maradt 411 képviselő. Ezek közül az elnök nem szavazván és 134 képviselő távollétében, *igen*nel szavazott 149, *nemmel* 137, úgy hogy a többség némi módosításokkal azt elfogadta.*

* A történelmi hűség kedvéért nem lesz érdektelen megörökíteni, hogy *igen*-nel szavaztak, Sánta Lajos, Schreiben Ferenc, Simon Gyula, Stoll Károly, Strevoiu Miklós, Szabó Márton, gróf Szapáry Gyula, Szathmáry Miklós, Szeberényi Andor, Szende Béla, Szeniczey Ödön, Szerb György, Székely Elek, Sztányi Bernát, Szlávay Olivér, Szontágh Pál, Sztojkovits Péter, Szuhányi Ödön, Tanárky Gedeon, Taray Arnold, gróf Teleky Géza, Tisza Kálmán, Tisza Lajos, Trefort Ágoston, Urbanovszky

A törvényjavaslat 1881. évi február hó 14-én a király által szentesítetvén, mint az 1881. évi III. törvénycikk iktatott az országos törvénytárba.

1881. évi II. t.-c. a csendőrségi legénység állományának kiegészítéséről.

A közbiztonsági szolgálat szervezéséről benyújtott törvényjavaslattal egyidőben 1880. évi november hó 27-én nyújtotta be keresztesi Szende Béla honvédelmi miniszter a csendőrlegénység állományának kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot.* A törvényjavaslat öt §-ból áll.

Az 1. § szerint a csendőrlegénységi állomány kiegészítettik:

a) a hadseregben (haditengerészetben) vagy a honvédségnél szolgált olyan altisztekből, akik az 1868-ik évi XL. törvénycikk 38. §-nak, illetőleg az 1873-ik évi II. törvénycikknek alapján igényel bírnak a közszolgálatban való alkalmazásra;

b) olyan önkéntesekből, kik hadkötelezettségüknek már eleget tettek;

c) a hadsereg kötelékébe tartozó s huzamos időre szabadságot és

Ernö, Vargies Imre, Vécsey Tamás, Végh Aurél, Vizsolyi Gusztáv, Vladár Ervin, Wieland Arthur, báró Wodianer Albert, Wodianer Béla, Zalay István, gróf Zichy Agost, Zsilinszky Mihály, Abonyi Emil, Andaházy Pál, Andrassy Gyula, Andrassy Mihály, Antal Gyula, Apáthy István, Babics István, Bacon József, Baresay Ákos, Baross Gábor, Bausznern Guidó, gróf Bánffy Béla, báró Bánffy László, Bárczay Ödön, Beüthy Algernon, Berke József, gróf Bethlen András, Békássy Károly, Boér Antal, Bohus Zsigmond, Boros Bálint, Borosnyay Pál, Csáky László, Csernátony Lajos, Dacsó Pál, Dániel Ernő, Dániel Gábor, Dániel Pál, Dimitrevics Milos, Elekcs György, Engelmayer József, Eber Nándor, Eles Henrik, gróf Forgách Antal, Földváry Gábor, Funták Sándor, Gergelyi Tivadar, Gödl Károly, Gyurgik Gyula, Halassy Gyula, Harkányi Frigyes, Hérits Antal, Hieronymi Károly, Horváth Gyula, Horváth Károly, Hosztincezky János, Illyasevics Jenő, Ivánka Imre, Jakab Bogdán, Janitsáry Sándor, Jókay Mór, Kaczevicszky Ede, Kajuch József, gróf Karácsonyi Guidó, Kautz Gyula, Kármán Lajos, báró Kemény Domokos, báró Kemény Géza, báró Kemény János, báró Kemény Kálmán, Kende Kanut, Kerntler Ferenc, Konstantiny György, Kovács László, Krajszik Ferenc, Kulcsár Lajos, Latinovics Gábor, Latinovics János, Láng Lajos, Lázár György, Lázár Lajos, Lehóczky Eged, Lészay Lajos, Lukács László, Mara Lőrinc, Matuska Péter, Máday Lajos, Mezey Ferenc, Michl Jakab, Mihajlovics János, Mikó Bálint, Miksa Elek, Misics János, Mocsáry Géza, Móricz Pál, Nagy Gábor, Nagy György, Nehrebeczky György, herceg Odescalchy Gyula, Onossy Mátyás, Ordódy Pál, Pap Lajos, Pap Sándor, Pauler Tivadar, Pállik-Usevnyyi Fedor, Perczel László, Péchy Jenő, báró Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, Pongrácz Lajos, Pór Antal, Prileszky Tádé, Probstner Arthur, Prónay József, Pulay Kornél, Rakovszky Géza, Rakovszky György, Rakovszky István, gróf Ráday Gedeon id., gróf Ráday Gedeon ifj., Rónay István és báró Rudics József képviselők; nem-mel pedig: báró Schmerzing Tádé, Scitovszky János, gróf Somssich

* A törvényjavaslat az 1878. évi október 17-re hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai XX. kötetének 832. száma alatt van nyilvántartva.

önkéntesen belépő egyénekből, kik már a sorhadi kötelezettségük utolsó félévében állanak;

d) a hadseregnek önkéntesen belépő tartalékosaiból és póttartalékosaiból;

e) az önkéntesen belépő honvédekből.

Mozgósítás idején azonban a c), d), e) pontok alatt elősorolt egyéneknek a csendőrségbe való önkéntes beléphetése nem engedtetik meg.

A 2. § szerint a hadseregből vagy a honvédségből a csendőrségbe önkéntesen belépett egyének szolgálati kötelezettsége három évre terjed. Azok azonban, akik ezen három éven túl is kívánnak a csendőrségnél szolgálni, önkéntesen és évről-évre tovább is folytathatják ottani szolgálatukat.

A 3. § szerint azoknak, kik a hadseregből vagy a honvédségből lépnek át a csendőrséghez és ott négy évig szolgálnak, összes szolgálati idejükből, a honvédségnél töltendő két utolsó év elengedtetik. Az ilyenek tehát két évvel előbb bocsájtatnak el véglegesen a hadikötelezéstől.

A 4. § szerint a hadseregből, illetőleg annak póttartalékából és a honvédségből önként belépett csendőrök, a csendőrségnél teljesítendő szolgálatuk idejére nézve, a csendőrség állományába véglegesen át-

Imre, Spóner Andor, Szabely Antal, Szabó Sándor, Szalay Imre, Szájbely Gyula, Szederkényi Nándor, gróf Széchenyi Pál, Széll György, Széll Kálmán, Szilády Lajos, Szilágyi Dezső, Szily László, Szongoth Jakab, Szontágh Pál (gömöri), Tassy Béla, Thaly Kálmán, Thuolt István, Tischler Vince, Tolnay Gábor, Tomcsányi László, Törs Kálmán, Turgyóni Lajos, Tury Sámuel, Ugron Ákos, Unger Alajos, Urányi Imre, Varga Károly, Verhovay Gyula, Veszter Imre, Vidliczky József, Wahrmann Mór, Zay Adolf, Almássy Sándor, gróf Apponyi Albert, Bakay Nándor, Bartal János, báró Bánhidy Béla, Bárczay Miklós, gróf Berchtoldt László, Bereczky Sándor, Bernát Dezső, Bessenyei Ernő, Bezeredy Dénes, Biró Kálmán, Bittó István, Bódogh Albert, Békássy Gyula, Chorin Ferenc, Csanády Sándor, Csatár Zsigmond, Csávolszky Lajos, Csertán Károly, Csider Károly, Degré Alajos, gróf Desseffy Aurél, gróf Desseffy Kálmán, Ermner Kornél, Eötvös Károly, Ernuszt Kelemen, Ernuszt Sándor, Farkas Elek, Farkas József, Fornszek Sándor, Fröhlich Gusztáv, Füzesséry Géza, Gál Jenő (pécskai), Gebbel Károly, Geisz László, Gombár Tivadar, Graffiusz Károly, Gulucz Gyula, Halász Bálint, Hazay Ernő, Hedry Ernő, Hegedüs László, Hely Ignác, Hermann Ottó, Hevessy Benedek, Hodossy Imre, Hoffmann Pál, Hollósy Károly, Horváth Lajos, Hunkár Sándor, Irányi Dániel, Ivády Béla, Jankó Miklós, Juhász Mihály, Juraszsek Ferenc, Kada Elek, Kaiser Sándor, Kaszap Bertalan, Kállay János, Kästner Henrik, Kende Tibor, Királyi Pál, Kiss Albert, Komjáthy Béla, Kubinyi Árpád, gróf Kun István, László Imre, Lesskó István, Lichtenstein József, báró Liptay Béla, Lukács Béla, Luppá Péter, Lükő Géza, Lyka Döme, Madarász Jenő, Madarász József, Majoros István, Majzik Viktor, Mandel Pál, Máriássy Aladár, Meczner Gyula, báró Mednyánszky Árpád, Mende Bódog, Mihályi Péter, Mocsáry Lajos, Molnár Aladár, Mudrony Soma, Mukics Ernő, Nagy Ferenc, Nagy István, gróf Nemes Nándor, Németh Albert, Novák Gusztáv, Ocskay István, Orbán Balázs, Orosz Mihály, Pázmány Dénes, gróf Péchy Manó, Piliszy Ferdinánd, Pulszky Ágost és Ráth Károly képviselők.

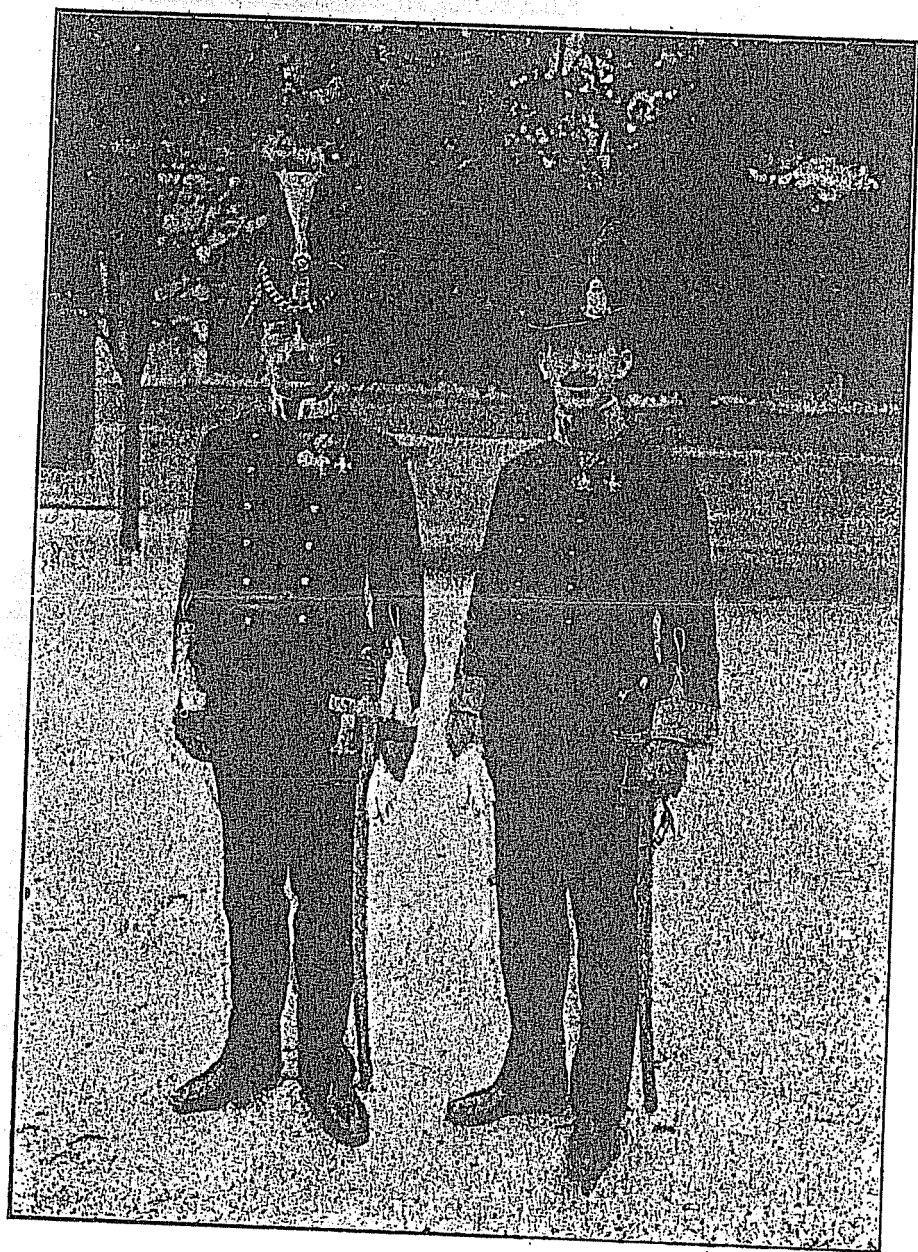
helyezetteknek tekintendők; így az időnkénti fegyvergyakorlatok és ellenőrzési szemlék és általában a tényleges szolgálatra való behívás alól fel vannak mentve és mozgósítás esetében is a csendőrségnél hagyatnak meg, — tehát szolgálati kötelezettségükön túl a hadjárat befejeztéig tovább szolgálnak.

Az 5. § szerint a törvény végrehajtásával a honvédelmi miniszter bizatlik meg.

A törvényjavaslat indokolásában kifejti a honvédelmi miniszter, hogy a közbiztonsági szolgálat megfelelő voltának első feltétele az azt teljesítő közegek arravalósága s miután ennek egyik lényeges biztosítéka abban rejlik, hogy a csendőrlegénységet minél több — arra alkalmas — jelentkezőből lehessen kiválasztani, a javaslat főelve az, hogy ezen szolgálatra való léphetés minden arra alkalmas egyén számára lehetőleg biztosíttassék is. Ezért kellett a védtörvény s a honvédségi törvények némely rendelkezésének módosításáról gondoskodni, nemcsak a csendőrségbe való belépést illetőleg, hanem a szolgálati idő tekintetében biztosítani azon előnyt, hogy azoknak összes szolgálati idejéből, akik önkéntesen lépnek be akár a közös hadsereg, akár a honvédség kötelékéből s abban legalább négy évig szolgálnak, a honvédségnél töltendő két év elengedtetik s az ilyenek két évvel előbb, mint különben el volnának bocsátandók, véglegesen elbocsáttatnak a hadi kötelekből. Ezen cél elérését akarja a javaslat előmozdítani, midőn a 4. §-ban a szolgálati kötelezettségre vonatkozólag azon előnyt mondja ki, hogy a hadseregből, illetve annak póttartalékából és a honvédségből önként belépett csendőrök, a csendőrségnél teljesítendő szolgálati idejükre nézve, az időnkénti fegyvergyakorlatok és ellenőrzési szemlék s általában a tényleges szolgálatra való behívás alól fel vannak mentve és mozgósítás esetében is a csendőrségnél hagyatnak meg.

Ez az utolsó kedvezmény különösen azért bírt nagy horderővel, mert ezen törvényes intézkedés hiányában, mozgósítás esetében a csendőrlegénység egyrésze a hadsereg vagy honvédséghez hivatott volna be, minek folytán a rendes közbiztonsági szolgálat nem lett volna kellően teljesíthető, holott — mint azt a következmények fényesen igazolták — épen a mozgósítás idején van sokkal több és fontosabb teendője a közbiztonsági közegeknek.

Ezen törvényjavaslat az országgyűlés képviselőházának 1881. évi január 19-én tartott 332. országos ülésén vétetett részletes tárgyalás alá. A törvényjavaslat előadója ifj. gróf Ráday Gedeon képviselő volt, kinek rövid beszéde után egyedül Irányi Dániel képviselő szolt a tárgyhöz, kinek felszólalása után a javaslat eredeti szövegében változatlanul elfogadtatott.

Számtanácsos és számvivőtiszt díszöltözetben

A törvényjavaslat 1881. évi február 14-én a király által szentesítetvén, mint az 1881. évi II. törvénycikk soroztatott az országos törvénytárba. Mint fentebb említettett, a csendőrséghez felvételre jelentkezőknek három évi csendőrségi szolgálatra kell magukat kötelezniök. A megfelelően befejezett egy évi szolgálat után a felvett egyén a csendőrkerületi parancsnok által a csendőrséghez végleg átvétetik. Olyan egyének, kik a csendőrségnél már szolgáltak és önként kiléptek vagy nyugdíjaztattak, de azután ismét felvételnek, próbaszolgálat alá többé nem vonatnak.

A csendőrségi legénységi állományba való felvételhez megkívántatik, hogy az illető a) magyar honos legyen; b) feddhetlen erkölcsi magaviselet és megfelelő szellemi képesség mellett, tisztességes, illedelmes és katonás magatartással birjon; c) 20 évnél ifjabb és 40 évnél idősebb ne legyen; d) nőtlen vagy gyermeknélküli özvegy legyen; e) tökéletes hadiszolgálati képesség mellett legalább 163 centiméternyi testmagassággal birjon; f) a szolgálati magyar nyelvben megfelelő jártassággal birjon és g) írni, olvasni és számolni tudjon. Kiskorúak, kik akár a polgári állásból, akár a cs. és kir. közös hadsereg tartalékából, akár pedig a magyar királyi honvédségből óhajtanak a csendőrséghez önként belépni, atyjuk vagy törvényes gyámjuk beleegyezését tartoznak bemutatni.

1882. évi X. t.-c. a magyar királyi csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítendőkről.

A magyar királyi csendőrségre vonatkozó következő törvénycikk az 1882. évi X. törvénycikk, mely 1882. évi április hó 15-én nyert szentesítést s amely a magyar királyi csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén teljesítendő közbiztonsági szolgálat ellátása tárgyában intézkedik.

Ennek 1. § szerint a törvényhatósági joggal felruházott városok úgy bel- mint külterületén a csendőrség rendes szolgálatot nem teljesít.

A 2. § szerint ily területeken állhatolva, a tettenért törvényátihágók irányában szolgálati utasítása értelmében jár el a szolgálatot teljesítő csendőr, — a letartóztatott egyéneket azonban az illető város rendőri hatóságának adja át.

A 3. § szerint olyan esetekben, midőn a csend, rend és közbiztonság az illető városi rendőrség által fenn nem tartható, a városi hatóság a csendőrség segédkezését igénybevenni jogosult.

A 4. § mint az előbbi §-nak mintegy kiegészítője, a belügyminisztert felhatalmazza, hogy mind olyan esetekben, midőn egyes törvényható-

sági városok, amelyek az ország azon részében fekszenek, melyben a csendőrség már rendezve van s a rendőri teendők végrehajtását a csendőrség által kívánják teljesíteni illetve eszközölni, az ezen szolgálat után az illető város által megtérítendő költségekre nézve azzal szerződésre léphet, mely — létrejött — szerződés azonban az államra nézve akkor válik kötelezővé, ha azokból eredő kiadásoknak és bevételeknek belügyminiszteri költségvetésbe történt felvétele iránt a törvényhozás már határozott.

1893. évi XXXVI. t.-c. a csendőrtiszti állomány kiegészítéséről.

A csendőrtiszti állomány kiegészítéséről szóló 1893. évi XXXVI. t.-c. szentesítést 1893. évi december hó 23-án nyert. A tiszti létszám kiegészítése módjával elsősorban a csendőrségi testületből való fokozatos előléptetést jelöli meg, továbbá olyan — a szolgálatban kipróbált, jól minősített és megfelelő általános műveltséggel bíró — altisztek előléptetését, kik a honvédtiszti vizsgát sikerrel letették s ennek alapján a honvédelmi miniszter által csendőrhadapródokká nevezettek ki, végül a véderőről szóló törvény oly értelmű módosításával illetve kiegészítésével, hogy a közös hadsereg és a honvédség állományából önként jelentkező tisztek (hadnagyok), úgyszintén tényleges tisztek és hadapródok tényleges szolgálatra a csendőrséghez átvételnek.

A csendőrtiszti állomány kiegészítése ezen törvény szellemében történik, idomulva természetesen a haladó kor viszonyaihoz, melyekre vonatkozó honvédelmi miniszteri rendeletek esetről-esetre közhirré tételnek.

1903. évi VII. t.-c. három új csendőrkerület felállításáról.

A magyar királyi csendőrség fejlődésének újabb határhelvét képezi az 1903. évi VII. t.-c., mely 1903. évi március hó 11-én nyert szentesítést s amely három új csendőrkerület felállítására tárgyában intézkedik.

Az öt §-ból álló törvénycikk 1. §-a szerint az 1881. évi III. t.-c. alapján tervezett magyar királyi csendőrség felügyeleti területe az idézett törvény 2. §-ának megváltoztatásával kilenc csendőrkerületre osztatik be.

A 2. § szerint a hat csendőrkerület székhelye változatlanul marad; a jelen törvény értelmében felállítandó VII. kerület székhelyéül: Brassó, a VIII. számú kerület székhelyéül: Debrecen, végül a IX. kerület székhelyéül: Szombathely városok jelöltettek meg.

A 3. §-ban felhatalmazást nyert a belügyminiszter, hogy a közbiztonsági szolgálat érdekeinek megfelelően az 1881. évi III. törvény-

cikkben megállapított területi beosztásokat rendeletileg megváltoztathassa.

A 4. § a költségvetés, az 5. § pedig a törvény végrehajtása iránt intézkedik. Ennek megfelelően a VII. számú csendőrkerületi parancsnokság Brassó székhellyel 1903. évi január hó 1-vel, a VIII. számú csendőrkerületi parancsnokság pedig Debrecen székhellyel 1907. évi május hó 1-vel lett felállítva, míg a IX. számú csendőrkerület felállítása — pénzügyi szempontokból — mai napig — elodáztatott.

Csendőrség állományából való kilépés és elbocsájtás.

Mindkettő rendeletileg van szabályozva.

A csendőrtiszteknek a csendőrség kötelékéből való kilépése a magyar királyi honvédtisztekre nézve fennálló szabályok szerint történik.

A legénység elbocsájtatik: *a)* a próbaszolgálat alatt, ha az illető csendőrségi szolgálatra alkalmasnak nem találtaik; *b)* ha oly családi viszonyok forognak fenn, melyek az elbocsájtás tekintetéből méltánylást érdemelnek; *c)* a csendőrségi szolgálati kötelezettség letöltése után, ha az illető csendőr maga kéri az elbocsájtását vagy ha nem is kéri, de megtartása nem áll a szolgálat érdekében; *d)* bekövetkezett testi fogyatkozás esetén felülvizsgálat útján, végül *e)* azon esetben, ha a csendőrség szervezetének megváltoztatása a legénység létszámának leszállítását szükségessé teszi.

A legénység eltávolítatik: *a)* haditörvényszéki ítélet következtében és *b)* fegyelmi eljárás folytán.

Előléptetés. A csendőrtörzs- és főtiszteknek, továbbá a tisztjelölteknek előléptetése elvben az 1881. évi III. t.-c. 9. §-a alapján és ennek határozványai szerint történik. Soronkívüli előléptetésnek helye nincsen. Egyebekben a honvédtisztek és altisztek előléptetésére és rangmeghatározására fennálló szabályok a csendőrségre nézve is általában mérvadók.

Zászlósokat a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg a csendőrhadapródok közül nevezi ki, de megkívánatik, hogy a zászlóssá kinevezendő, a közbiztonsági szolgálat teljesítésében legalább is egy évet tényleg szolgáljon. A tisztjelöltek az összes rendszerezett állományra számítanak.

Szabadságolások teljesen alkalmazkodnak a honvéd havidijasok, tisztjelöltek és rangosztályba nem sorolt havidijasok szabadságolására vonatkozó szabályokhoz.

A legénység szabadságolása honvédelmi miniszter által szabályoztatik.

Oly legénységi egyének, kik az 1873. évi II. törvénycikk értelmében közszolgálatban való alkalmaztatásra igényjogosultsággal

birnak, s valamely közszolgálatban való alkalmazás elnyerése céljából díjtalan próbaszolgálatra vagy szolgálati gyakorlatra bocsáttatnak, rendfokozati illetékek élvezete mellett hat hónapra szabadsággalhatók.

Nősülés. A csendőrtörzs- és főtisztok, tisztviselők, valamint a rangosztályba nem sorolt csendőrhavidíjasok és a legénység nősülésére nézve a honvédelmi miniszter által kiadott „Nősülési szabályzat a magyar királyi honvédség és csendőrség számára“ a mérvadók.

A legénységnél a nősök számát a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg állapítja meg. Elvül szolgál, hogy az öt fővel rendszeresített létszámú őrsön 1, a hat fővel rendszeresített őrsön 2, a nyolc fővel rendszeresített őrsön 4 és az ezenfelüli létszámú őrsökön a rendszeresített állomány fele lehet nő.

Áthelyezések. Csendőrtisztek és a legénység beosztásának és állomásának megváltoztatása csakis fontos szolgálati tekintetből és indokolt szükség esetén történhetik.

A csendőrkerületi parancsnoknak áthelyezése iránt mindenkor felségelőterjesztés teendő.

A többi törzs- és főtisztok áthelyezését — a belügyminiszterrel egyetértőleg — a honvédelmi miniszter rendeli el.

A legénység áthelyezése iránt a kerületek állományán belül az illetékes kerületi parancsnok, azon kívül az illetékes kerületi parancsnokok közös megállapodás alapján intézkednek.

Tartalom (106. oldaltól végig)

(a lapszámok a könyv oldalaira és nem a pdf oldalakra vonatkoznak!)

A magyar kir. csendőrség alárendeltsége, szervei tagozása és beosztása. Központi vezetés. Tiszti és altiszti parancsnokságok. A csendőrség előljáró parancsnokságai és parancsnokai részére való különös szabályok.....	106
A magyar királyi csendőrség mellérendeltsége és viszonya a polgári és katonai hatóságokhoz. Rendeltetése, állása, szolgálati hatásköre és felügyeleti területe. A tábori csendőrség rendeltetése és szolgálata.....	118
A magyar királyi csendőrség szolgálati teendői.....	125
A magyar királyi csendőrség ruházata, fegyverzete és felszerelése. Elszállásolás. Élelmezés. Illetékek.....	132
Befejezés.....	140
Tartalom.....	143
Képek és mellékletek (2., 4. és 5. mellékletek hiányzanak).....	144